

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VII » NR. 288 » 30 octombrie – 5 noiembrie 2010 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CRONICĂ
DE CARTE

...întîia noapte
de politică

Doris Mironescu

Citiți o cronică a romanului
Provizorat de Gabriela
Adameșteanu, apărut în colecția
„Fiction Ltd.” a Editurii Polirom

ÎN » PAGINILE 10-11

**Nou și vechi
sub ploaia
londoneză**

George Onofrei

Orice, în afara lipsei banilor. La asta te gîndești după ce intri pentru prima dată într-un tîrg de artă contemporană precum Frieze Art Fair-ul londonez (11-17 octombrie).

ÎN » PAGINILE 4-5

**Orhan Pamuk:
Muzeul
inocenței**

Avanpremieră editorială

Seria de autor „Orhan Pamuk” a Editurii Polirom debutează cu *Muzeul inocenței*, „un roman al memoriei devoratoare, al dorinței și al singurătății”.

ÎN » PAGINILE 6-7

FOSTUL DIRECTOR AL OPEREI DE STAT DIN VIENA:

„Și totuși sînt Holender și nu sînt mai puțin decît am fost”

FOTO : Victoria Stoian

Citiți un interviu realizat de Alex Savitescu ÎN » PAGINILE 8-9

www.suplimentuldecultura.ro

» Urmărește și comentează articolele din ediția tipărită a revistei și cele mai proaspete știri din actualitatea culturală

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Eșec

Lucian Dan Teodorovici

Cum au tratat liderii P.N.L. și P.S.D. rezultatul moțiunii de miercuri? Ca pe un fapt firesc. Au recunoscut, la televizor, că a fost un eșec, dar cu jumătate de gură. Cealaltă jumătate, chiar dacă nu exprima ceea ce ar fi vrut să exprime, sugera foarte clar faptul că nici liberalii, nici pesediștii nu speraseră vreun moment la alt deznodământ. Aceeași jumătate de gură ne spunea deci, dincolo de cuvinte și ușor enervată, să o lăsăm mai moale cu eșecul, pentru că scopul acestei moțiuni nici n-a fost în realitate acela de a da jos Guvernul. Era clar că nu se poate. Și-atunci? Care a fost scopul moțiunii?

Ca să vorbim despre acest scop, ar trebui poate să observăm totuși, mai întâi, ceea ce liderii celor două partide de opoziție s-au făcut că nu observă. Că a existat cu adevărat un eșec și că a fost unul mare. Iar asta nu din cauza celor 17 parlamentari care i-au lipsit moțiunii pentru a trece, ci din cauza a peste 50.000 de oameni măcar. Căci atîta au lipsit de la un alt fel de vot, cel care se petrecea în Piața Constituției, în care abia dacă s-au strîns la miting 30.000 de oameni, adică nici jumătate din cifra anunțată și, evident, sperată.

În realitate, atît liderii P.N.L., cît și (mai cu seamă) cei ai P.S.D. nu și-au făcut calcule privind numărul de parlamentari care ar putea vota moțiunea, ci erau cu

mult mai interesați de numărul de manifestanți care se vor aduna lîngă Palatul Parlamentului. Căci, în lipsa soluțiilor politice, opoziția nu mai are alt argument în afara presiunii străzii. Ceea ce, pufîndu-se vorbi totuși de un oarecare echilibru parlamentar, ne convinge încă o dată că strategii liberali și social-democrați au intrat într-o vacanță prelungită. De ce? – asta e o cu totul altă poveste.

Să revenim la eșec. La realul eșec al zilei de miercuri. La întrebarea firească atrasă de acest eșec: de ce nu se adună totuși oamenii în stradă, pentru a crea o anume presiune asupra acestui Guvern? Să avem oare, de fapt, un Guvern bun, capabil, eficient, iar oamenii să fi înțeleși asta? Să fie vorba despre faptul, clamat de unii, că n-am ajuns totuși la fundul sacului, deci mai putem rezista? Să fi dispărut spiritul civic, așa cum susțin alții?

N-am rezonat, în explicațiile proprii, cu nici una dintre variantele

de mai sus. Personal, cred că e vorba despre cel mai slab Guvern pe care l-a avut România postcomunistă. La fel cum cred că oamenilor le-a ajuns de mult cuțitul la os, nemaiputînd suporta alte prostii ale actualilor administratori ai țării. Și nici nu cred în moartea spiritului civic, deși despre slăbirea lui putem vorbi oricînd.

Problema, din punctul meu de vedere, ar trebui să îngrijoreze tocmai opoziția din România. Deoarece ziua de miercuri a fost un semnal cît se poate de clar, atît pentru pesediști, cît și pentru peneliști, că n-au lideri capabili să catalizeze nemulțumirile populației. Sutele de mii de oameni care manifestau altădată împotriva guvernărilor ieșeau nu numai din cauza cuțitului pe os. Ieșeau nu numai *contra*, dar și *pentru*. Ieșeau, spre exemplu, pentru Corneliu Coposu. Ieșeau pentru că vedeau alternative. Ieșeau pentru că mai aveau speranțe.

Astăzi, Crin Antonescu și Victor Ponta se îmbată cu apă rece, declarînd, fiecare cu alte cuvinte, dar păstrînd sensul final, că, oricum, nici 30.000 de oameni nu-s tocmai puțini. Și încearcă să facă din această mulțime un balon de oxigen. N-or fi puțini. Dar nu-s nici pe departe congruenți cu nemulțumirea reală a țării, nu sînt reprezentativi pentru dispararea românilor. Or, aici cred eu că mai au de lucrat liderii celor două partide mari de opoziție cu ei înșiși, pornind de la întrebarea: de ce ura față de guvernănti nu se transformă în simpatie pentru cei care se opun politic guvernăntilor?

Chiar dacă atît Victor Ponta, cît și Crin Antonescu vin cu un discurs care se vrea altfel și încearcă să răspîndească ideea că, prin ei, partidele pe care le conduc au re-născut, comportamentul lor nu oferă nici pe departe încrederea că lucrurile chiar stau așa. Ambii par, în fond, alți oameni sub aceleași

pălării. Nici unul n-a făcut nimic spectaculos și mai ales eficient în vederea reformării reale a P.N.L.-ului, a P.S.D.-ului. Și nici măcar acum, confrunțați cu un eșec real, n-au găsit resurse pentru un discurs proaspăt. Ambii au venit la conducerea partidelor lor pîrînd a fi altceva. Apoi, rînd pe rînd, s-au înghesuit în propria schemă, rămîniînd doar niște lideri care vorbesc frumos. Dar vorba, neîmplinită de fapte, începe să sune a gol la un moment dat.

Mult mai mult decît pentru P.D.-L., ceea ce s-a întîmplat miercuri ar trebui să sune extrem de alarmant pentru P.N.L. și P.S.D. Soluțiile nu sînt nici în presă, soluțiile nu sînt nici măcar la popor. Soluțiile ar trebui să fie la ei. Altfel, pot să viseze cît vor la alegeri anticipate sau, pur și simplu, la victorii în alegerile la termen. Așteptînd ca lucrurile să curgă de la sine, la fel ca și pînă acum, visele lor pot fi spulberate cu un singur gest făcut la Cotroceni.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Pe urmele lui Cioran (II)

Radu Pavel Gheo

Săptămîna trecută deplîngeam excesul etic (părtinitor) al Hertei Müller, care îl selecta pe Mircea Cărtărescu drept exemplu pentru lipsa de reacție a intelectualității române la abuzurile sistemului naționalist-comunist. A vorbi despre felul în care se raporta la comunism în anii '80 un tînăr scriitor fără autoritate publică – cum era Cărtărescu atunci –, în loc să numești (dacă tot e s-o faci) cîțiva dintre liderii de opinie ai epocii, e o eroare logică, de sincronizare temporală, care are consecințe etice nedorite.

Dar în esență ideea scriitoarei germane este adevărată: intelectualitatea română (și societatea în ansamblul ei) au preferat adaptarea la regim, „traiul sub vremi”, în locul opoziției active. Iar Herta Müller, scriitoare terorizată de regim, anchetată și urmărită de Securitate, hărțuită la locul de muncă și umilită în fel și chip, are tot dreptul să sublinieze asta. Mai ales că prietenii ei din faimosul Aktionsgruppe Banat au fost și ei printre țintele Securității române. Doar că (zice arțagosul drăcușor balcanic din mine) situația unui intelectual român nu era echivalentă cu cea a unui intelectual etnic german din România. În anii '70-'80 România începuse să „repatrieze” în Republica Federală Germană zeci de mii de etnici germani, primind

în schimbul lor valută forte. Prin urmare, apăruse și o metodă simplă de a scăpa de disidenții de etnie germană fără a stîrni proteste internaționale – și cu profit: în locul reprimării, folosea expulzarea – care însemna pentru cei implicați salvarea de dictatură. Un disident al regimului comunist de etnie română risca să fie închis sau chiar ucis (cum a pățit Gheorghe Ursu, pentru o vină practic inexistentă), în vreme ce un disident de etnie germană risca expulzarea în R.F.G., spațiu al libertății și democrației.

Sînt convins că Herta Müller (de a cărei onestitate și intransigență nu m-am îndoit nici o clipă) nu și-a făcut astfel de calcule. Ba chiar dimpotrivă – căci tocmai asta aș vrea să spun în cele din urmă. Dar acest amănunt făcea parte, inevitabil, din identitatea ei socială și o făcea să acționeze *inconștient* ca atare. O comparație aproximativă ar fi, să zicem, diferența de atitudine dintre un cetățean american și unul sudanez la un punct vama la Uniunii Europene, siguranța unuia și neliniștea îngrijorată a celui de-al doilea. Pot fi amîndoi cu actele în regulă, dar asta nu contează: primul are o siguranță constitutivă, pe cînd al doilea o teamă la fel de constitutivă. Nu e tocmai același lucru, dar cred că ideea e clară.

Însă întrebarea pe care mă așteptam să o aud în polemicile stîrnite de vizita în România și declarațiile recente ale

Hertei Müller este alta: de unde atîta îndîrjire împotriva regimului comunist din România, împotriva intelectualilor apatici și a societății supuse și tăcute? Care să fie cauza? La urma urmei, ea a emigrat în Germania, unde a dus o viață normală, într-o țară normală. Ce nevoie are să se mai uite în spate – lucru pe care nu îl mai fac nici măcar sutele de mii de etnici români emigrați în anii '80 și '90?

Răspunsul pe care îl propun e simplu și paradoxal: din dragoste înșelată. Există ceva care o leagă pe Herta Müller de Emil Cioran. Amîndoi au scris cu furie și ură despre România, locul pe care au fost nevoiți să îl părăsească pentru a trăi în altă parte. Dacă nu le-ar fi păsă de locul acesta, din care, într-o formă sau alta, au fost alungați, nu s-ar fi agățat în continuare de amintirile din acea vreme și de acea țară aflată la periferia civilizației, nu ar fi bălăcărît-o și blestemat-o cu patima îndrăgostitului alungat. Ca ei, mai sînt cîteva mii. Pe unii îi cunosc și eu. Aceștia sînt, sărmanii de ei, patrioți adevărați (și nu-mi mai spuneți că Herta Müller e nemțoaică!), adică oameni pe care România i-a condamnat la nefericire. Restul sînt cei ce locuiesc sub vremi și care, dacă reușesc să se descurce cumva, fie aici, fie în altă parte, poa' să piară lumea, că tot sînt mulțumiți. Și mai fericiți.

SUPLEMENTUL LUI JUP

Comisarul Cattani a curentat România

Și a fost și Corrado Cattani... De fapt, a mai venit în România la un concurs de miss, după Revoluție. Acum produce un film, *Itaker*, al cărui scenariu îl scrie împreună cu Toni Trupia (care e și regizorul). Nu știu exact câte zile a stat la București, dar știu că a bifat ce s-a putut. S-a dus la „Nașul” de la B1TV și la „Happy Hour”, a fost intervievat de Andreea Esca, a comparat-o pentru „Săptămîna mondenă” de la B1TV pe Monica Bîrlădeanu cu Anna Magnani și Simone Signoret, a ținut o conferință de presă și a dat vreo patru interviuri unde a spus cam aceleași lucruri. Cu ce am rămas din Michele Placido? Să derulăm...

Iulia Blaga

Hotelul Intercontinental, etajul 21, penultimul, de unde se văd Munții Bucegi. Michele Placido are tricou negru și geacă de piele neagră, și aceiași ochelari de vedere albaștri cu care a fost la „Nașul”, care se desfac dintre lentile. Pare destul de dezamăgit să vadă că în Sala Fortuna Est îl așteaptă doar patru-cinci persoane. Restul intră după el, ca niște elevi care au întîrziat în curtea școlii (de fapt, erau pe coridor, la gustări). Comisarul Cattani e însoțit de Bobby Păunescu. Cei doi se așază la masă însoțiți de translator. Doar pe urmă va fi poftit din sală regizorul și coscenaristul Toni Trupia. Îmi pare rău s-o spun, dar Michele Placido nu seamănă neam cu Corrado Cattani. Are părul alb, iar mustața e tot albă. Doar dacă te privește, îi poți simți ochii pătrunzători pe sub sprîncenele albe. În rest, e ca un bunic care vorbește pe un ton semi-gînditor, cu privirea ațintită spre tavan.

(Poate i se trage de la recitativul poeziilor – o mare pasiune). Nu spune chestii prea deștepte, dar ne uităm la el cu respect, amintindu-ne cu cîtă nerăbdare așteptam serialul *Caracatița* la televizor. (E pe undeva ironic că acest actor care a lucrat cu mari regizori, care a fost premiat la Festivalul de la Berlin și care joacă Shakespeare pe scenă să rămîna celebru pentru un serial TV a cărui serie terță nici n-a văzut-o pentru că deja se plictisise de comisarul Cattani.) Eu cred că îl urăște pe Cattani, mai ales că fiecare jurnalist străin cu care vorbește îl întreabă de el.

„Am vrut de mai demult să fac un film despre imigrația italiană din anii '60, cînd se pleca mult spre Franța și, mai ales, spre Germania. Am început să scriu această poveste împreună cu Toni Trupia, care e aici în sală, și la un moment dat am spus: «Cine ar putea să coproducă?». M-am gândit la România, mai ales pentru că în ultimii ani filmele românești se prezintă atât de bine la festivalurile internaționale. Nu am greșit căutînd aici producători tineri.

Iată-ne încercînd să vedem dacă sînt posibilități de a lucra împreună și în viitor.” Bobby Păunescu intervine și ne lămurește: scenariul e în dezvoltare, iar vizita are ca scop impulsivitatea scrierii acestuia. Pregătirea filmului e programată pentru jumătatea lui martie 2011. Filmul va fi o coproducție italo-romano-germană între Golden Art, Mandragora și Bavaria Film. Mai multe detalii am putea primi în decembrie. Întreb dacă există un titlu de lucru. Bobby Păunescu îl întreabă pe Michele Placido dacă să ne spună. *Itaker*. Începem să ne foim: „Cum?” „Ce-o zis?”. Toni Trupia ne lămurește

pînă la urmă că e vorba de un termen depreciativ pe care nemții îl foloseau pentru italieni, ceva de genul *italieno*. De fapt, e un joc de cuvinte pentru că, în germană, Ithaca se pronunță *Itaker*. Michele Placido: „Ce e curios e că povestea începe în nordul Italiei. Filmul va fi povestea unui copil din nord care își caută tatăl plecat împreună cu alți muncitori să lucreze în Germania”. Cu cîteva zile mai devreme, o agenție română de presă dădea drumul unei știri în care era citat Michele Placido spunînd că *Itaker* se referă la emigrația italiană în România anilor '60. După conferința de presă, aceeași informație apărea într-un tabloid. Pentru

unii jurnaliști, anii '60 sînt ca Evul Mediu. Obscuri.

Plan: un film despre comunitatea română din Roma

Recunosc că nu am aflat prea multe despre film de la Michele Placido, dar e bun momentul de a face în sfîrșit o paralelă între românii care merg în număr mare să muncească în Italia și italienii care plecau să muncească în anii '60, mai ales în Germania. Și Michele Placido a avut verișori care s-au dus să muncească la nemți (și un bunic care a emigrat în Statele Unite). E vorba, probabil, de un curent de opinie mai general, pentru că și Bobby Păunescu spunea același lucru anul trecut, cînd lansa *Francesca*. „Aceste fapte nu sînt analizate așa cum ar trebui, vezi cazul femeii omorîte de curînd la Roma. Filmul nostru ne poate ajuta să facem o analiză mai profundă a lucrurilor care se întîmplă azi în Italia”, mai spune Michele Placido. Cineastul (care a vrut să coproducă filmul cu România și pentru că vroia să-i dea un rol mai mare Monicăi Bîrlădeanu, pe care a distribuit-o într-un rol episodic în cel mai recent film pe care l-a regizat, *Vallanzasca – Gli Angeli del male*) are și alte planuri. Ne-a mărturisit că s-a gîndit, pentru că teatrul pe care l-a înființat la Roma se află într-un cartier populat de români (mulți dintre ei avînd firme de construcții), la un film despre comunitatea română din Roma. „Mă gîndesc că poate ar fi nimerit ca acest film să fie regizat de un tînar regizor român. Ei, ce zici?” – și se uită, mustăcînd, spre Bobby Păunescu. Iar acesta, întrebînd de o jurnalistă de la „Click” cum se face că, după atîtea filme despre revoluție, acum urmează un val de filme cu Italia, răspunde forțînd o comparație: „Pentru mine

Italia e ca a doua casă, ca Vasluiul pentru Porumboiu. Chiar dacă n-ar fi fost noul val, eu tot aș fi făcut filme în zona asta”. Pînă una, alta el scrie scenariul unui film despre „spionajul industrial din anii '70”, pe care vrea să îl filmeze la anul în Statele Unite, Marea Britanie, Italia, România și Japonia.

Întîmplarea a făcut ca vizita în România a lui Michele Placido să corespundă cu prezența în România a fiicei sale, Violante Placido, care filmează la Castel Film în *Ghost Rider: Spirit of Vengeance*, alături de Nicolas Cage. „Cînd ne-am întîlnit a-seară și ne-am îmbrățișat (nu ne văzusem de mult), primul lucru pe care mi l-a spus Violante a fost: «Tată, e un oraș foarte frumos! E plin de tineri!»”. Ce i-a plăcut comisarului Cattani din România, țara de unde provine babysitter-ul celui mai mic copil al său? Vinul roșu. Dar și cel alb. „Cu cît cunoști mai bine inamicul, cu atît îți devine prieten”, ne-a mai spus el, ca argument pentru faptul că în Italia se știu prea puține despre România. Nu, nu e din *Arta războiului* a lui Sun Tzu. E un proverb.

» „Ce e curios e că povestea începe în nordul Italiei. Filmul va fi povestea unui copil din nord care își caută tatăl plecat împreună cu alți muncitori să lucreze în Germania.” – Michele Placido

Nimic nou sub soare. Artiști noi și vechi sub ploaia londoneză

Orice, în afara lipsei banilor. La asta te gîndești după ce intri pentru prima dată într-un târg de artă contemporană precum Frieze Art Fair-ul londonez (11-17 octombrie). Un furnicar vizibil de dimineață pînă seara în cortul uriaș amenajat în Regent's Park îți semnalează că o mîină invizibilă a făcut dintr-un domeniu altcîndva exotic o industrie prosperă.

George Onofrei

Arta și „industria” nu au nimic în comun de obicei, numai că marketingul poate transforma orice idee într-o oportunitate de a cîștiga bani. Iar dacă tu poți cîștiga bani, poți face și artă. Arta ta, care te ferește să răspunzi la întrebări de genul „cum mai merge pictura?”,

are valoare și în dolari americani, și în yeni japonezi.

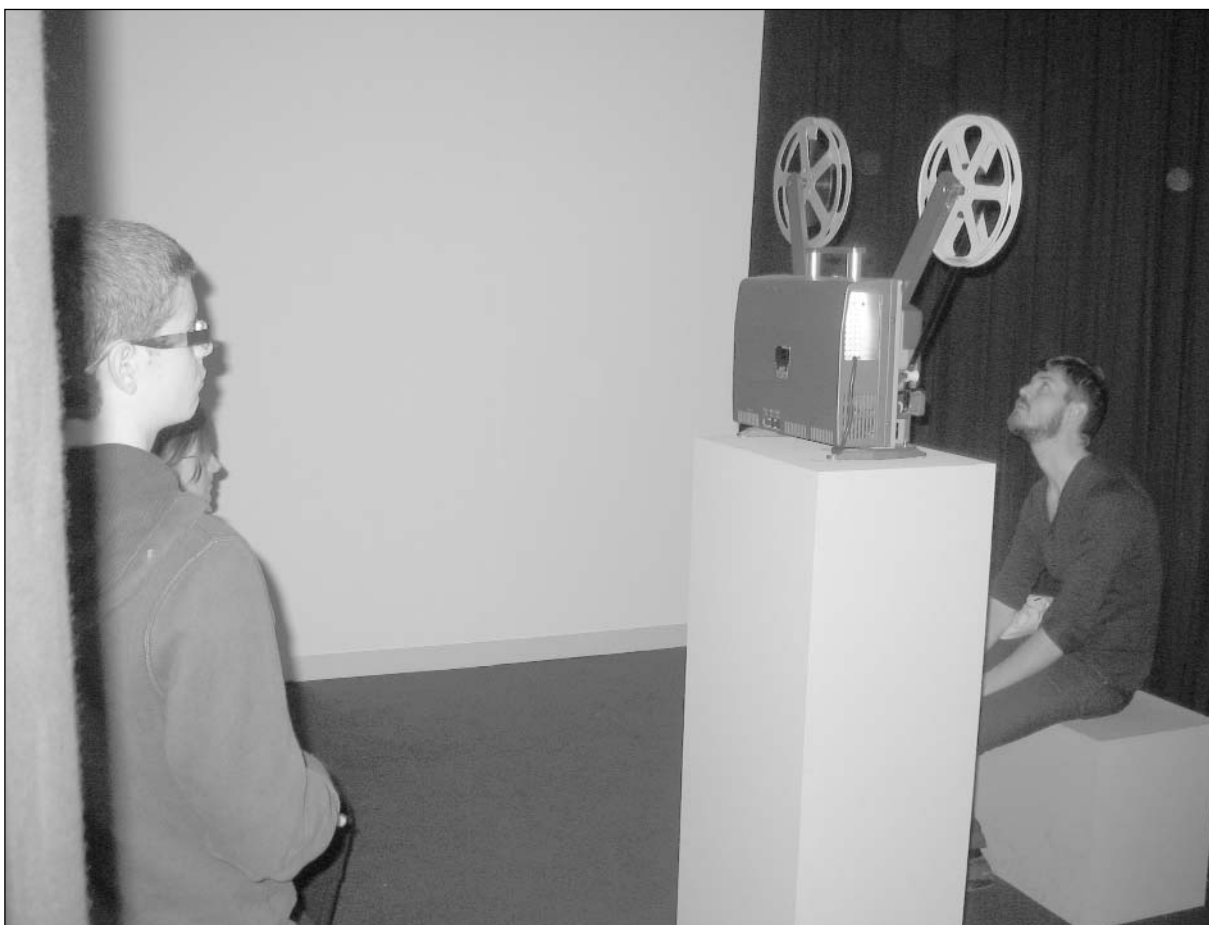
Cu o istorie de opt ani, Frieze Art Fair a încetat imediat după primele ediții să mai fie dedicat vînzărilor directe. Galeristii din lumea întreagă se întîlnesc în octombrie la Londra pentru a prezenta mici expoziții care să le crească sau doar să le conserve statutul pe piața mondială, prin care să promoveze portofoliul de artiști. „Crezi că dacă mă duc eu acum în blugi la un galerist și le spun că am bani, vreau să cumpăr o lucrare, mă bagă în seamă cineva?”, mi se spunea după prima vizită. Legenda spune că „oamenii de la stand” au în minte sau stocate în diverse *device*-uri fotografiile celor mai buni cumpărători. Ei sînt în primul rînd așteptați să se înfrupte din ceea ce se oferă la Frieze. Dincolo de publicul de *buyers&professionals*, „gloata” de (ulterior) privitori plătește un bilet deloc ieftin (scump ca lira!) și trece prin filtrul de securitate cu aceeași seninătate ca la Heathrow înaintea unui zbor transatlantic. M-am întrebat ce lucrări ar putea încăpea în gentuța pe care o purtam pe umăr – poate puțină hîrtie trasă prin mașina care distruge hîrtia de birou, „temă” într-una dintre lucrările expuse în partea *glamour* a târgului.

(e un fel de a spune pragul, vă reamintesc faptul că totul se desfășoară într-un cort: încălzit și, paradoxal, luxos). Curioși sînt însă foarte mulți în lumea Frieze, lume în care au jucat roluri și românii anul acesta (unii reveniți, alții la prima participare). Galeria Vector din Iași, Galeria Andreiana Mihail și Galeria Plan B – Cluj și Berlin au avut standuri în cadrul secțiunilor „Frieze Projects”, „Frame”, respectiv în spațiul general. Participarea primelor două a fost susținută de Institutul Cultural Român, în vreme ce echipa condusă de Mihai Pop a venit pe cont propriu la eveniment.

Vector a „înfruntat imposibilul”, conform comunicatului de presă, și a funcționat pentru cîteva zile în condițiile oferite de organizatorii de la Londra. Matei Bejenaru, Florin Bobu și Antonia Hirsch au expus într-un spațiu generos. „Proiectul din spațiul «Vector» a fost conceput ca un tip de discurs, ca un tip de declarație de intenție. E gîndit ca o expoziție în sine și nu prezintă lucrări individuale. Au fost invitate cinci proiecte, dintre care doar unul singur este din afara Iașului. Este vorba despre o artistă din Germania, Antonia Hirsch, dar această legătură este intenționată, în ideea că Vector a fost mereu conectat internațional, cu artiști din afara țării. Celelalte patru proiecte sînt produse de oameni din Iași”, afirmă Cătălin Gheorghe, membru al echipei și editor al catalogului „Vector. Critical Research in Context” (acesta a cuprins texte și intervenții ale artiștilor care au colaborat cu grupul de la Iași în perioada 1997-2010). De altfel, în afara acestui catalog, o continuare sub o altă formă a revistei „Vector”, proiectul „Critical Point” a mai beneficiat și de participarea scriitorului Dan Lungu, care a scris un text de

Freeze! Projects!

Aici nu există doar marile galerii din Manhattan, din Londra sau Berlin. Acestea împart cu falsă prietenie *avenue*-ul de la Frieze. Nou-veniții în industrie, revistele de specialitate și realizatorii de proiecte au propriile lor spații de expunere, târgul încurajează diversitatea. Una de care nu putem ști cît de atrase sînt vedetele hollywoodiene sau din lumea muzicală ce trec anual pragul evenimentului londonez

Proiectul realizat de Antonia Hirsch în cadrul „Critical Point”

De cîți polițiști este nevoie ca să schimbe un Boc?

„Un polițist dintr-o mică localitate a României a ajuns la limita supraviețuirii. Nu mai are aproape nici un ban și trăiește de pe o zi pe alta. Și asta după ce, acum aproape un an de zile, a salvat de la îngheț cîteva zeci de călători aflați în trenul ce rămăsese înzăpezit în gara unde își are postul.” Am pus ghilimele nu pentru că ar fi un citat exact din textul scris de cei de la Realitatea TV, la finele săptămîinii trecute, ci doar o

redare a ideilor care însoțeau un așa-zis reportaj social. „Așa-zis!”, o să săriți din scaune citind cele de mai sus. Da, așa-zis, pentru că acel caz social prezenta drama unui șef de post căruia îi fusese redus salariul în ultimele luni de criză. Redus de la 28 la 21 de milioane de lei. Nu știu cîți dintre cei care au urmărit cazul „social” de mai sus cîștigă măcar 80% din salariul polițistului. Nu am idee dacă reporterul și editorul

acestui reportaj iau lunar banii ăștia. Cert este că un discurs de genul acesta dezvoltă irealul și ilogical care domină, astăzi, societatea noastră: cînd transmiți un mesaj social unui public la rîndu-i afectat de recesiune și de proastă guvernare, nu îi dai exemple la care majoritatea targetului tău nici nu îndrăznește să viseze. Asta e ca și cum i-ai explica unui om care și-a pierdut casa ce tragedie s-a abătut pe capul miliardarului X,

căruia i-a fost furată o mașină din colecția personală.

Nu ar trebui să ne mire asemenea derapaje. Ele sînt manifestări firești ale imposturii publice, fie ea jurnalistică, politică sau socială. De impostură politică am avut parte, cîteva zile mai tîrziu, în orele din timpul și de după momentul votării moțiunii de cenzură și al mitingului din fața Parlamentului. I-am putut vedea, în toată splendoarea, pe așa-ziii lideri ai unei Opoziții așa-zis afectate de politica guvernamentală, în plin exercițiu demagogic. I-am văzut pe Crin Antonescu sau pe Victor Ponta, încercînd să se legitimizeze drept lideri ai nemulțumiților. Am avut, apoi,

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

posibilitatea de a-i urmări, la emisiunile de seară, pe unii dintre colegii lor de partid, jigîndu-se, țipînd unii la ceilalți, făcînd circ ieftin și penibil. Da, nu e nimic nou în acest tablou: așa stau lucrurile dintotdeauna în politica românească, în care și doctrinele și carierele și alianțele se fac/defac în jurul unei mese și în prezența unor camere de luat vederi. Dar parcă această circotecă a părut mai proastă ca niciodată, pentru că în stradă s-au aflat cîteva zeci

de mii de oameni, ce au crezut sincer în prezența lor acolo și în eterna schimbare în bine.

A trecut aproape un an de la alegeri. Mă felicit și astăzi pentru votul anulat pe care l-am dat atunci, pentru că acum se vede, mai bine ca oricînd, că avem o echivalență dramatică între unitățile de măsură ale demagogiei: un băesc este totuna cu un boc, un boc este totuna cu un antonesc, iar un antonesc este totuna cu o pontă. O pontă și o poantă.

Orhan Pamuk – Muzeul inocenței

Seria de autor „Orhan Pamuk” a Editurii Polirom debutează cu *Muzeul inocenței*, „un roman al memoriei devoratoare, al dorinței și al singurătății”, potrivit „Sunday Telegraph”. „Suplimentul de cultură” publică în avanpremieră un fragment din cel mai recent roman al laureatului Premiului Nobel pentru Literatură (2006), care va apărea în curînd în traducerea Luminiței Munteanu.

– Fragment –

Buticul Șanzelize

Întîmplările și coincidențele care urmau să-mi schimbe întreaga viață începu- seră cu o lună în urmă, adică pe data de 27 aprilie 1975, cînd eu și Sibel văzuserăm într-o vitrină o geantă cu renumita marcă Jenny Colon. Tocmai treceam alături de Sibel, cu care urma să mă logodesc în curînd, pe Bulevardul Valikona, gustînd farmecul unei seri răcoroase de primăvară, timp în care amîndoi eram ușor amețiți și foarte fericiți. Veneam de la cină, de la cochetul restaurant Foaierul, deschis de curînd în Nișantași, unde le povestis- eram pe larg mamei și tatei despre pre- gătirile noastre de logodnă; ceremonia urma să aibă loc la mijlocul lunii iunie, așa încît Nurcihan, prietena lui Sibel din anii de școală petrecuți la Liceul Notre Dame de Sion și la Paris, să poa- tă veni de la Paris. Sibel își comanda- se rochia de logodnă cu mult timp în urmă, la Ismet Mătăsoasa care, pe vre- mea aceea, era cea mai apreciată și mai costisitoare croitoreasă din Istan- bul. Mama și Sibel discutaseră pentru prima dată în seara aceea despre fel- ul în care urmau să fie montate pe ro- chie perlele primite în dar de la mama. Viitorul meu socru voia să-i organizeze fiicei sale, care era și unicul copil, o logodnă fastuoasă, iar faptul acesta îi era pe plac mamei. Tata, la rîndul lui, era mulțumit că urma să aibă o noră ca Sibel, care studiasse la Sorbona – pe atunci, burghezii din Istanbul afirmau despre toate fetele care își făcuseră studiile la Paris că „învătasera la Sor- bona”.

În vreme ce o conduceam pe Sibel aca- să, după masă, o cuprinsesem tandru,

cu brațul, pe după umerii vînjoși și toc- mai cugetam, mîndru, cît de fericit și de norocos eram, cînd am auzit-o exclamînd „a, ia te uite ce geantă frumoasă!”. Deși eram destul de amețit de vinul pe care-l băusem, am reținut imediat pră- vălia și geanta din vitrină, iar a doua zi, îndată după prînz, m-am dus să-i o cum- păr. La drept vorbind, nu mă număr printre bărbații aceia delicați, polito- coși, fustangii care le fac neîncetat da- ruri femeilor și care găsesc tot soiul de pretexte potrivite pentru a le trimi- te flori; poate că mi-aș fi dorit să fiu astfel. Pe vremea aceea, casnicele bo- gate din Istanbulul occidentalizat, ca- re se plictiseau în casele lor situate în cartiere precum Şişli, Nișantași ori Be- bek, nu-și deschideau „galerii de artă”, ci „buticuri” și se căzneau să le vîndă altor casnice bogate, care se plictiseau la fel de mult ca ele, la prețuri atît de piperate încît puteau fi numite absur- de, toalete „în ton cu moda”, ale căror tipare le copiau din reviste de import precum *Elle* sau *Vogue*, iar apoi le dă- deau la cusut, precum și haine, gablon- țuri și podoabe de contrabandă aduse cu valiza de la Paris și Milano. Revă- zînd-o, după ani de zile, pe Şenay Hanim, proprietara buticului Şanze- lize, aveam să-mi aduc aminte că și ea îmi era rudă de departe, din partea mamei, întocmai ca Füsün. Faptul că Şenay Hanim urma să-mi dăruiască, peste ani, obiectele de care dispunea, fără a-mi pune nici o întrebare privitoa- re la motivele interesului meu exagerat față de tot soiul de lucruri vechi legate de Füsün și de buticul Şanzelize, inclu- siv de firma de pe ușă, m-a făcut să simt că nu numai ea, ci un număr mai mare de oameni decît crezusem eu ini- țial cunoșteau chiar și unele momente stranii ale poveștii pe care o trăisem.

A doua zi, către douăsprezece și ju- mătate, cînd am intrat în buticul Şan- zelize, micul clopoțel de bronz atîrnat la ușă, în pîntecul căruia se aflau două ciocănele, a iscat un clinchet a cărui amintire îmi face și-acum inima să tres- alte. În ciuda căldurii amiezii de pri- măvară, magazinul era răcoros și cu- fundat în semiîntuneric. În primul mo- ment am crezut că nu se afla nimeni înăuntru. Apoi am văzut-o pe Füsün. După ce se confruntaseră cu soarele amiezii, ochii mei făceau eforturi să se acomodeze cu bezna dinăuntru; nu știu de ce, inima îmi bătea însă de mai-mai să-mi spargă pieptul, asemenea unui val uriaș care stă să se izbească de țăr- m.

— Aș dori să cumpăr geanta de pe manechinul din vitrină, am spus.

Foarte frumoasă, m-am gândit eu, foarte atrăgătoare!

— Geanta crem, Jenny Colon?

Cînd ni s-au întîlnit privirile, mi-am dat seama imediat cine era.

— De pe manechinul din vitrină, am șoptit eu, ca prin vis.

— Am înțeles, a spus ea, și s-a îndreptat spre vitrină.

Și-a scos, dintr-o mișcare, pantoful galben cu toc pe care-l purta în piciorul stîng, a pășit în vitrină, lăsîndu-și la

vedere unghiile vopsite grijuliu cu lac roșu, și s-a întins spre manechin. M-am uitat mai întîi la pantoful gol, apoi la picioarele ei lungi și frumoase. Erau deja arse de soare, deși nu venise încă luna mai.

Fusta ei galbenă, înflorată și împo- dobită cu dantelă, părea și mai scurtă din pricina lungimii picioarelor. A luat geanta, s-a dus în spatele teșghelei și mi-a arătat, cu un aer misterios și ne- spus de grav, de parcă mi-ar fi dezvă- luit ceva nespuse de intim, cele două compartimente ale genții, cu fermoar, pe care le deschisese cu degetele ei lungi și agere (acestea au dat la ive- lă niște cocoloașe de hîrtie de mătase crem), cele două despărțituri mai mici (acestea erau goale) și un compartiment secret, în care se aflau o hîrtie pe care scria Jenny Colon și instrucțiu- nile de întreținere. La un moment dat, privirile ni s-au încrucișat.

— Bună, Füsün. Ce mult ai crescut! Pesemne că nu m-ai recunoscut.

— Nu, nene Kemal, te-am recunos- cut imediat, dar cum dumneata nu m-ai recunoscut, m-am gândit să nu te stingheresc.

A urmat o clipă de tăcere. M-am uitat înspre partea din geantă pe care mi-o arătase cu puțin timp în urmă. Eram stingherit de frumusețea ei, de fusta pe care o purta, excesiv de scurtă pentru vremurile acelea, sau poate de altceva, dar, desigur, nu puteam s-o arăt.

— Ei, ce mai faci?

— Mă pregătesc pentru examenul de intrare la facultate. Mai vin și aici, în fiecare zi. La magazin ajung să cunosc oameni noi.

— Foarte bine. Ia spune-mi acum, cît costă geanta asta?

A descifrat, încruntînd din sprînce- ne, mica etichetă de mîna de pe fundul genții, apoi a spus: „O mie cinci sute de lire”. (Pe atunci, suma aceasta echi- vala cu salariul pe șase luni al unui tî- năr funcționar.)

— Sînt sigură însă că Şenay Hanim o să facă o reducere pentru dumneata. S-a dus acasă, să mînnice de prînz. Pro- babil că doarme, așa că nu pot să-i dau telefon, ca s-o întreb. Dar dacă ai trece mai pe seară...

— N-are importanță, am spus eu, și am scos portofelul din buzunarul de la spate, cu un gest pe care Füsün avea să-l imite de nenumărate ori, maimu- țărîndu-mă, în cuiubul nostru tainic de mai tîrziu, numărînd apoi bancnotele umede.

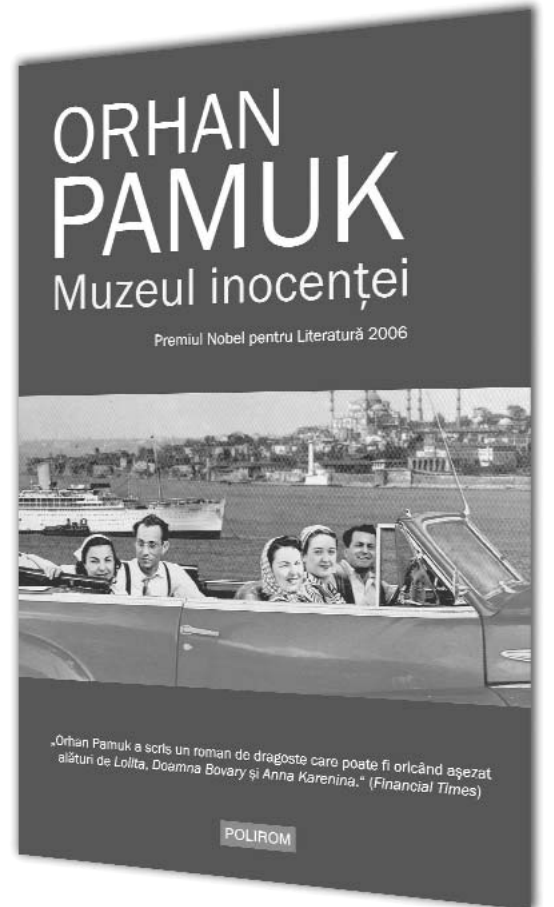
Füsün a învelit geanta într-o buca- tă de hîrtie – grijulie, dar cu sfîngăcie –, și a pus-o într-o sacoșă de plastic. Știa că, în tăcerea care se așternuse, îi con- templam brațele lungi, de culoarea mierii, precum și gesturile, grăbite și delicate. Cînd mi-a întins geanta cu grație, i-am mulțumit.

— Transmite-le complimente lui tanti Nesibe și tatălui tău (uitasem, pret de o clipă, numele lui Tarik Bey), am spus eu.

Am șovăit o clipă: năluca mea se desprinsese de mine și o săruta pe

CARTEA

Kemal o iubește pe Füsün. Füsün îl iubește și ea pe Kemal, dar iubirea lor nu se poate împlini. Lui Kemal nu-i rămîne, prin urmare, decît să o privească de departe pe Füsün, să o viziteze de sărbători, ca o rudă corectă ce este, și să se inconjoare, pe furiș, de lucruri ce i-au aparținut cîndva. Așa se naște un înduioșător muzeu al iubirii, umplut vreme de zece ani cu rujuri și cercei ai fetei, căței-bibelou, pahare de apă și șervețele furate de la masă. Doar sufletul obiectelor rămîne să îi amintească bărbatului de marea lui dragoste – ele, dar și povestea însăși, pentru scrierea căreia în roman apare, îndatoritor, un personaj numit (tot) Orhan Pamuk. Ca peste tot în romanele scriitorului turc, marile teme (iubire, tradiție, destin) se desfășoară pe fundalul unei Turcii mereu în schimbare. Aici, revoltele anilor 1970 și modernizarea uluitoare a orașului Istanbul în acel deceniu alcătuiesc, la rîndul lor, un muzeu aparte, în care se amestecă nume de străzi și de actori ai vremii, emisiuni la televizor și mărci de băuturi de mult uitate.

Füsün, ținînd-o în brațe într-un cotlon ca rupt din rai. M-am îndreptat re- pede spre ușă. Era o viziune absurdă și, în plus, Füsün nu era, de fapt, atît de frumoasă. Clopoțelul de la ușă a scos un clinchet și am auzit un canar care tocmai se pornea pe triluri. Am ieșit în stradă, iar căldura de afară mi-a făcut plăcere. Eram satisfăcut de darul meu și o iubeam nespuse de mult pe Sibel. Am decis să dau uitării magazinul și pe Füsün.

Făcînd dragoste la birou

Pe ecranul spre care privea tata se ză- rea reclama pretențioasă a „primei bă- uturi carbogazoase cu fructe din Tur- cia”, pe care o lansase pe piață, în toată țara, prietenul meu Zaim. M-am uitat o clipă cu atenție la reclamă și mi-a plăcut. Cum tatăl său, fabricantul, cîștigase foarte mult în ultimii zece ani, la fel ca și tata, Zaim se lansase în afaceri noi, curajoase, folosindu-se de capitalul acumulat. Îmi doream ca prietenul meu să aibă parte de succes în aceste întreprinderi, pentru care îi mai dădeam și eu unele idei.

Studiisem managementul de afa- ceri în America, după care revenisem

în țară și făcusem armata; tata dorise să am și eu o anumită influență la fa- brică, care devenea tot mai mare, pre- cum și în conducerea noilor companii, la fel ca fratele meu mai mare, așa încît mă făcuse, încă de tînăr, director general la Satsat, compania de distri- buție și export din cartierul Harbiye. Satsatul avea buget mare și aducea mult profit, dar acesta nu mi se datora mie, ci faptului că beneficiile fabricilor și ale celorlalte companii erau transfe- rate la Satsat, prin diverse trucuri con- tabile. Fiind fiul patronului, îmi pe- treceam zilele străduindu-mă să dau dovadă de modestie în fața funcțio- narilor cu experiență, mai mari cu douăzeci-treizeci de ani, care se tre- ziseră cu mine director peste noapte, precum și a funcționarilor de vîrsta mamei, pieptoase și cu multă rutină, și să învăț de la ei subtilitățile afacerii.

Către seară, după ce toată lumea părăsea vechea clădire a Satsatului din Harbiye, care se cutremura din temelii ori de cîte ori treceau prin fața ei autobuzele și troleibuzele mu- nicipalității, la fel de ostenite și de hodorogite ca și funcționarii în vîrstă – treceau foarte multe –, făceam dragos- te, în cabinetul directorului general,

cu Sibel, care venea să mă vadă și cu care plănuiam să mă logodesc peste puțin timp. Sibel, a cărei părere despre secretare nu era, de fapt, foarte diferită de a mamei, în ciuda modernismului și a vorbelor ei despre drepturile femeii și feminism, deprinse în Europa, spunea uneori:

— Să nu facem dragoste aici, căci mă simt ca o secretară!

Însă adevărata cauză a reținerii pe care o simțeam la ea când făceam dragoste pe divanul de piele din birou se datora, desigur, temerilor pe care le încercau fetele din Turcia la ideea de a-și începe viața sexuală înainte de căsătorie.

Fetele privilegiate din familiile înstărite, occidentalizate, care văzuseră Europa, începuseră să încalce pentru prima oară în acei ani, pe ici, pe colo, tabutul „virginității” și să se culce cu iubii lor înainte de a se mărita. Sibel, care se fălea și ea uneori cu faptul că se număra printre fetele acelea „curajoase”, începuse să se culce cu mine în urmă cu unsprezece luni. Era un răstimp îndelungat, așa încât venise vremea să ne căsătorim!

Dar nu vreau acum, după ani de zile, când încerc să-mi deapăn povestea cu toată sinceritatea de care sînt în stare, să exagerez îndrăzneala iubitei mele și să bagatelizez presiunea la care erau supuse femeile în privința sexualității. Pentru că Sibel mi se dăruise doar după ce se asigurase că eram o persoană „cu intenții serioase”, adică după ce ajunsese la convingerea că eram „o persoană de încredere”, și după ce avusese certitudinea că, în cele din urmă, aveam să mă însor cu ea. Iar eu, ca o persoană responsabilă, onestă ce eram, firește că aveam să mă căsătoresc cu ea – doream, de fapt, foarte mult acest lucru; chiar dacă n-aș fi dorit-o însă, tot nu mai aveam cum s-o părăsesc, pentru că-mi „dăruise fecioria ei”. Acest sentiment al responsabilității punea în umbră un altul –

iluzia că eram „liberi și moderni” (desigur că nu foloseam aceste cuvinte referindu-ne la noi), pe care o încercam pentru că făcuserăm dragoste înainte de căsătorie –, care ne atașa, prin mîndria pe care ne-o insufla, unul de altul, dar care ne și apropia, în egală măsură.

Simțeam că asupra noastră plutea o umbră asemănătoare și cînd remarcam aluziile îngrijorate pe care le făcea Sibel la căsătorie, care se cuvenea să aibă loc cît mai curînd. Existau însă și momente în care eu și Sibel eram foarte fericiți făcînd dragoste la birou. Îmi amintesc că, în vreme ce de afară răzbătea zgomotul autobuzelor și al celorlalte mașini de pe Bulevardul Halaskirgazi, o luam în brațe, pe întuneric, gîndindu-mă că aveam să fiu fericit pînă la sfîrșitul vieții și că eram foarte norocos. O dată, după ce făcuserăm dragoste, Sibel s-a așezat pe jumătate despuiată în fotoliul secretarei mele, Zeynep Hanim, și, în timp ce eu îmi scuturam țigara în scrumiera pe care scria Satsat, a imitat-o, chicotind și zdrăngănind la mașina de scris, pe secretara „blondă și proastă” care era, pe atunci, unul dintre subiectele de neocolit ale revistelor de umor, ale caricaturilor și ale bancurilor.

5

Prima băutură carbogazoasă pe bază de fructe din Turcia

Expun aici anunțurile din ziare, filmele publicitare și variantele cu căpșuni, piersici, portocale și vișine ale primei băuturi carbogazoase cu fructe din Turcia, Meltem, care ne amintește de atmosfera fericită, veselă și destinsă, precum și de optimismul care ne anima în acele zile. Zaim dădea în seara aceea o mare petrecere în apartamentul său cu perspectivă din Ayaspașa, pentru

a sărbători lansarea pe piață a răcoritorii Meltem. Urma să ne vedem cu nenumărați prieteni. Sibel era mulțumită că pătrunsese în cercul prietenilor mei, tineri și bogați, era foarte satisfăcută de plimbările cu cuterul pe Bosfor, de petrecerile-surpriză cu prietenii zilelor de naștere, de faptul că, după ce ne distram prin cluburi, urcam cu toții în mașini, în miez de noapte, și colindam Istanbulul stradă cu stradă, dar nu-l plăcea pe Zaim. Spunea că acesta era prea ostentativ, prea fustangiu și prea „vulgar” și găsea foarte „banal” faptul că invita dansatoare la sfîrșitul petrecerilor pe care le organiza, în ideea de a le oferi oaspeților o „surpriză”, punîndu-le să danseze din buric, ori faptul că aprindea țigările fetelor cu brichete care purtau emblema Playboy. Sibel nu agreea nici faptul că Zaim trăia felurite aventuri cu artiste de mîna a doua, cu manechine (o meserie dubioasă, recent apărută în Turcia acelor zile), cu care nu avea să se însoare niciodată, pentru simplul motiv că acestea se culcau cu el fără a avea nici un fel de pretenții, și-l considera iresponsabil pentru că întreținea relații fără viitor cu fete oneste. De aceea, am fost uimit să constat că era dezamăgită cînd i-am spus, la telefon, că nu puteam să mă duc la petrecerea din seara aceea, căci nu eram în apele mele și nu puteam să ies.

— Se pare că urmează să vină și manechinul acela german despre care s-a scris în ziare și care joacă în reclama cu răcoritoarea Meltem! a spus Sibel.

— Îmi spui mereu că Zaim ar fi un exemplu rău pentru mine...

— Trebuie să fii cu adevărat bolnav dacă nu mergi la petrecerea lui Zaim. Acum chiar că sînt îngrijorată! Vrei să vin să te văd?

— Las-o baltă! Au grijă de mine mama și Fatma. Îmi trece pînă mîine.

M-am întins în pat îmbrăcat, m-am gîndit la Füsün și am hotărît să o dau uitării, să nu mă mai văd cu ea pînă la sfîrșitul vieții.

AUTORUL

Orhan Pamuk s-a născut în 1952 la Istanbul. După trei ani de studii de arhitectură, se înscrie la Facultatea de Jurnalism, iar din 1974 se dedică în întregime literaturii. Dintre romanele sale, traduse în peste cincizeci de limbi, au apărut în română *Mă numesc Roșu* (2006), *Viața cea nouă* (2006), *Fortăreața albă* (2007), *Cartea neagră* (2007), *Zăpada* (2008). În 2006 primește Premiul Nobel pentru Literatură. În discursul de acceptare a Premiului Nobel, Pamuk spunea: „Secretul unui scriitor nu stă în inspirație – pentru că nu e niciodată limpede de unde apare ea, și cum. Secretul unui scriitor e încăpățînarea, e răbdarea. Avem un proverb foarte frumos în turcește: să sapi o fîntînă cu un ac; eu cred că proverbul acesta vorbește de fapt despre scriitori”.

Dimineață Crossover

Cu Maria Balabaș
De luni până vineri, de la ora 9.05
La Radio România Cultural
și pe www.radioromaniacultural.ro și www.radiocultura.ro

Radio România Muzical vă invită la Zilele Lipatti

Concurs Național de Pian Recitaluri Proiecții de film Emisiuni radiofonice

Detalii pe
www.romania-muzical.ro/zilele-lipatti

Co-organizatori: *Lento Arte* Fundația „Dinu și Valentin Lipatti”
Co-producător: TVR CULTURAL

Sponsori: JTI Blue Air wizzair.com WIZZ ING

Parteneri:

Parteneri media: *LiterNet.ro* DILEMA VECHE *Advinul literar* COCOR SAPTE SERA *Suplimentul CULTURA* *SPANZOLIA CULTURAL* PORTFO *AGERPRES* *arhitectura*

FOSTUL DIRECTOR AL OPEREI DE STAT DIN VIENA, IOAN HOLENDER:

„Și totuși sînt Holender și nu s

„It ain't over until the lady sings.” Puneți dvs., anglofilii, atributul potrivit doamnei. Căci doamna solistă de la Operă vrea să devină personaj principal al întîlnirii dintre publicul ieșean și Ioan Holender, dîndu-se de ceasul morții și al instituției pe care o reprezintă. „Vă văitați, dar nu faceți nimic!”, tună vocea baritonală a lui Ioan Holender. Stop-cadru: auditoriu numeros și curios, venit să-l asculte pe unul dintre românii care se așază, ca o virgulă între subiect și predicat, între fatalism și „hai să schimbăm ceva!”. O altă doamnă, pictată de data asta de Bălașa, pare să scape din mîini toată galaxia iubirii din „Aula Magna” a Universității ieșene. Iar el, Holender, pare să știe cum s-o aducă la loc, dar, pur și simplu, asta nu e treaba lui. Doamnă?

Interviu realizat de Alex Savitescu

Cartea dvs. de memorii se numește Nu am terminat încă. Sînt oameni de 20 de ani, care nu ar face niciodată promisiuni atît de răspiccate. Unde vă găsiți energia?

Afirmația nu am născut-o eu. „Ich bin noch nicht fertig” este o afirmație pe care editura a găsit-o într-o operă. Și asta este *Capriccio* de Strauss, în care directorul de teatru spune, la un moment dat, această propoziție: „Încă nu sînt gata!”. Ar fi un titlu pe care îl consider just pentru tot ce fac eu acum.

Ar fi o traducere mai corectă.

Da, ar fi și o desemnare mai corectă, chiar și mai corectă decît în limba germană, a tot ceea ce fac acum. Și poate v-aș și sfătui să vorbim mai mult despre ce fac acum, în loc să vorbim despre tot ce am făcut. Aicea, toată lumea mă privește ca „directorul Operei din

Viena”. Și totuși sînt Holender și nu sînt mai puțin decît am fost, iar îndeletnicirile de acum nu sînt mai puțin importante.

Nu sînteți mai puțin decît ați fost, tocmai de aceea vă propun să vorbim despre omul Holender. Ați făcut acum cîtiva ani o declarație care poate părea paradoxală: anii de studenție de la Politehnică v-au ajutat în cariera dvs. în domeniul artei. Cum vine asta?

Este o analiză obiectivă și, fiind conștient de teroarea și de frica, și de toate cele rele care au fost, totuși trebuie să văd și lucrurile bune de atunci din învățămînt și din artă, și din cultură. Sub presiune, da! Dar nișele, părțile în care puteai să te exprimi au fost și ele prezente și am știut să profit de ele. Nu mă consider un criptocomunist, dacă spun că am învățat, în România, foarte mult în acea vreme, la Politehnică, unde am avut profesori excepționali. Și nu toți cei care au avut succese și au

făcut o carieră profesională pînă în 1989 trebuie puși acum la perete. Și nu trebuie considerați acum criminali și dușmani și scoși din toate posturile. Și asta pentru că n-au fost disidenți. Oamenii nu s-au născut pentru a fi eroi. Oamenii trăiesc pentru a supraviețui și nu poți să-i condamni că au continuat profesiunea și că s-au acomodat situației. Aici, nu sînt de acord să cauți ce a făcut unul înainte de 1989. Să-l condamni dacă a făcut, într-adevăr, din proprie inițiativă lucruri pe care nu trebuia să le facă. Atunci, oamenii ăștia sînt criminali și sînt de o moralitate care astăzi îi scoate din circulație. Dar asta este vînătoarea, asta este continuată de 20 de ani și unii o vor continua: cu asta nu ajungem mai departe.

Cum ați ajuns să fiți autorul acelei revolte din facultate, din cauza căreia ați fost apoi exmatriculat din sistemul universitar, pus cu fața la zid, acuzat de colaboraționism?

Eu nu vreau să mă fac mai important și să mă fac erou, ceea ce nu am fost. Îmi amintesc perfect de ziua aia din octombrie, cînd mergeam la un colocviu de teoria mecanicii, cu un lector de care mi-a fost frică, care era și un om de partid. „Nu se ține colocviul, este o ședință!”, mi s-a spus. Eu am fugit în general de aceste ședințe, dar atunci eram foarte bucuros că se întîmpla așa ceva. Am intrat în sala mare a Politehnicii și, imediat cum am intrat, am simțit atmosfera, neștiind de dinainte ce e acolo – ședința o pregătiseră, din motive politice, studenții din anul al V-lea. A fost nu o răscoală, dar un protest. Și s-au spus lucruri acolo. Și nu știu ce m-a apucat ca să vorbesc, fără să mă gîndesc. Dar, stînd sub dictatură și sub presiune, se deschide un mic ventil și țîșnește dorința instinctivă a oamenilor de a se pronunța și de a spune lucruri interzise. Și am spus primele cuvinte: „Dacă aici sîntem acum în

această atmosferă încărcată, în această atmosferă pre-revoluționară...”. E!

„Pre-revoluționară” – ăla a fost cuvîntul care v-a atras nenorocirea.

Exact! Eu îi înțeleg pe cei care m-au pedepsit pentru că, într-adevăr, dacă nu dai imediat cu ciomagul în ei, treaba asta devine din ce în ce mai mare. Asta nu am știut eu atunci, că era pe timpul revoluției din Ungaria, și frica celor de la putere a fost că revolta asta studențească va lua alte forme, apropiate de cele din Ungaria. Și după aia au venit represaliile normale, dacă ți-ai deschis gura într-un sistem de dictatură. Dacă aș fi gîndit și aș fi știut ce urmări vin, nu știu ce aș fi vorbit, dacă aș fi vorbit.

Cum au trecut părinții dvs. peste toți acei ani? O mătușă, victimă a Pogromului, un bunic de-al dvs., dispărut după ce fusese trimis la Canal, dvs., exmatriculat din facultate...

Foarte greu. Eu totdeauna am avut „origine nesănătoasă”: pînă în '45, am avut „origine nesănătoasă”, iar după

aceea, iarăși, „origine nesănătoasă”, pentru că nu fuseseră muncitori.

Ci proprietari ai unei fabrici de oțet și marmeladă.

Da, nu o fabrică mare, și nici nu am fost bogați, dar au fost burghezi. Dar am ajuns student, pentru că un an de zile am lucrat pe tramvaie. S-a și scris la Viena povestea asta, că „a condus tramvaie în România și acum conduce Opera noastră”. Da! Așa e. Am condus și tramvaie în România, dar nu ca vatan am devenit directorul Operei din Viena.

În ce ani ați condus tramvaie?

Între 1952 și 1953. Dar nu am fost vatan în circulație, ci în vagoanele de parație. Dar, în filmul ăla pe care l-am făcut la Timișoara și care a și fost premiat la București (premiul APTR – 1999, n.r.), *Holi*, am condus din nou tramvaiul. Cei care au făcut filmul au avut iscusința să mă roage să reconduc tramvaiul. Și tot ce am spus, tot ce am vorbit a fost filmat în timp ce am condus. O chestie frumoasă.

„MAI BINE SĂ FLUIERI ARTISTUL, DECÎT SĂ NU SE ÎNTÎMPLE NIMIC”

Ce sfaturi le-ați da managerilor de instituții culturale din România?

Dacă ei nu sînt pătrunși și dacă nu conduc aceste instituții cu dragoste și iubire, și respect față de artiști... Succesele mele le-au făcut alții, dar eu am ales artiștii! Dacă aveți colaboratorii pe care trebuie să-i aveți și dacă ai cunoștințe profesionale suficiente, important este ce joci și cu cine joci. Asta interesează, asta contează, asta e tot! Dacă știi ce repertoriu să alegi și cu cine, și dacă lucrurile acestea sînt interesante, dacă stîrnesc curiozitate, e suficient. Nu trebuie să știi de ce îți place, dar trebuie să pleci impresionat. Te duci și spui: „Prietene, mă, ai văzut spectacolul?”. „Nu, dar eu știi că la Operă nu mă...” „Mă, da! asta tre' s-o vezi!”

Să crezi reflexe și legături în rîndul publicului.

Asta e important! Nu-i spunem propagandă, ci „propagandă din gură-n gură”. Asta e cel mai important! Dar, vedeți, la noi au dispărut criticii, n-au un ecou, ăsta e cel mai trist lucru: mai bine să fluieri artistul, decît să nu se întîmple nimic. Iar la noi nu prea se întîmplă nimic.

Astăzi, realizați o emisiune de radio și sînteți în continuare implicat în proiecte prin toate colțurile lumii. Există vreun vis neîmplinit al băiatului blond de la Timișoara?

Pe asta v-o zic în premieră: din decembrie, sînt angajat la un post de televiziune, pentru două magazine de cultură pe care le fac din țară, dar și din străinătate. Și încep la Milano, cu spectacolul de deschidere de la Scala. Am posibilitatea să talmăcesc ceea ce fac alții: asta înseamnă că nu sînt gata! Asta înseamnă că sînt ascultat, pentru că, altfel, dumneata nici n-ai vorbi acum cu mine.

sînt mai puțin decît am fost“

FOTO: VICTOR STOIAN

încercare (admiterea la Conservator, n.r.), și, cînd mi-au dat bursa, mi-am zis eu, educat în spirit comunist: „Dacă îmi dau bani capitaliștii ăștia, înseamnă că e ceva aici!”.

La Viena v-ați luat viața de la capăt. Cînd v-ați îndrăgostit de operă?

Absolut, la Timișoara, la Opera și la Teatrul de Stat, prin ansambluri, prin repertoriile făcute, prin artiștii care au fost. Soții Moruzan, Dinu Gherasim, Gheorghe Leahu – toți au fost zeii mei, așa cum astăzi îi admir pe Domingo și pe Pavarotti. „Pavarotti”-i mei au fost cîntăreții din Opera din Timișoara. De aia știu ce rău e cînd aceste teatre și opere – că tot sîntem la Iași – nu fac spectacole, pentru că pierzi publicul, pierzi o generație care se dezobișnuiește de a se duce la operă. Și ei vor să se ducă într-o clădire care e închisă de ani de zile. Asta e o crimă! E o crimă față de tineretul care crește în orașul ăsta și nimeni nu se sinchisește, și pe nimeni nu deranjează. Nici un ministru al Culturii din România nu este deranjat că, de ani de zile, clădirea Teatrului Național din Iași e închisă. Acest fatalism este îngrozitor!

De care dintre marii artiști pe care i-ați adus la Viena vă simțiți cel mai aproape?

Chestiunile private și apropierea mele nu sînt așa de importante. Eu am fost prieten foarte apropiat, într-adevăr, de Ludovic Spiess, care a murit acum cîțiva ani și care a fost directorul Operei din București. Simpatii am avut pentru mulți și am adus aproape trei generații la Viena, în activitatea mea de agent teatral, de la cei care nu mai cîntă – Dan Iordăchescu, David Ohanesian, pînă la Ileana Cotrubaș. Ea cred că e cea mai importantă artistă din istoria României, incomparabilă cu altele, cu divinele dive ale mediati-zărilor în România. Această față, cu o calitate absolut ieșită din comun, a făcut o carieră scurtă, dar, de cele mai multe ori, excepțională. Și au fost și alții, care n-au avut posibilitatea să iasă pînă atunci, dacă nu ar fi fost condițiile politice de așa natură.

Vă întreb, după 19 ani de condus un simbol al Austriei: munca de director al Staatsoper presupune și calitățile de politician?

Acum trebuie să vă întreb eu ceva: ce înțelegeți prin politician?

Capacitatea de a sublima și opiniile stîngii, și ale drepte, și ale tuturor celor care vor să transforme o instituție de asemenea anvergură în propriul lor capital electoral.

Postul de director al Operei din Viena este așa de periculos și așa de periclitat, și așa de expus criticii pozitive sau

negative, încît, dacă acolo lucrurile merg cît de cît bine și politicienii nu au probleme din cauza asta, atunci ei te lasă să-ți faci treaba. Cred că de asta mi s-a și prelungit mandatul de patru ori: „Sînt lucrurile în ordine acolo? Hai să-l lăsăm pe Holender să-și facă treaba, că lucrurile acolo sînt în ordine, și economic, și artistic! Și de ce să ne încurcăm cu alții, ni-i simpatic, e român, simpatizează foarte mult și Austria, ne critică și pe noi, a adus o serie întreagă de lucruri care nu ne convin, ne tot reamintește perioada '38-'45, pe care noi ne facem că nici nu a existat, pentru că noi am fost invadați de nemți”... Și eu le-am zis-o, că nu au fost invadați, ci au făcut-o de bună-voie...

Și nu v-au iubit pentru mărturisirea asta...

Nu! Nu m-au iubit și foarte mulți au fost bucuroși că nu mai sînt director. Și predecesorul meu (Dominique Meyer – n.r.), care conduce institutul într-un mod foarte cunoscut, a spus: „Nu, de la mine să nu vă așteptați la declarații politice, eu vin din Franța, sînt un oaspete al acestei țări, rostul meu e de a conduce artistic Opera!”... „Slavă Domnului că ăsta nu se mai bagă!” Asta e o parte! Pe de altă parte, instituția Operei din Viena și-a cîștigat o notorietate mondială nu numai din motivele de calitate a spectacolelor, ci și prin faptul că stăm mult mai curăț și mult mai verticali. Iar lucrurile pe care le-am spus și pe care le-am făcut, aducerile aminte, toate au ajuns pînă la Londra și la New York, pînă în „The Times” și „New York Herald Tribune”. Deci notorietatea Operei din Viena s-a datorat și lucrurilor pe care le-am spus, și lucrurilor pe care le-am făcut. Am schimbat edificiul acestei Opere de 140 de ani, am făcut opera pentru copii: „De Holender am avut noi nevoie, ca să vină din Timișoara asta nenorocită, ca să ne schimbe fațada Operei din Viena pentru o operă de copii”. Astăzi, dacă ai reveni și ai încerca să faci să dispară opera asta de copii, ar fi imposibil! Face spectacole în stradă – astea sînt mari succese, iar vienezii salută toate schimbările, cu condiția ca totul să rămînă așa cum a fost. Ei, nu mai e așa cum a fost! Gustav Mahler, cu siguranță cea mai mare personalitate dintre directorii Operei din Viena – 10 ani a fost director, nu a avut nici măcar o cămară denumită după el. Eu am schimbat o sală, care se numea altfel, după un pictor fără calitate, dar foaaarte cunoscut!, cu o mare carieră în timpul nazismului, și am botezat-o Sala „Gustav Mahler”.

Asta înseamnă că austriecii nu sînt sinceri cu istoria lor, nici „la bine”, nici „la rău”? Sînt tentați să-și ducă valorile în purgatoriu, la fel cum ați constat și dvs. că fac românii, ieșenii, cu clădirile istorice?

Sîntem rude îndepărtate... E ceva!

REPERE:

- » **Născut pe 18 iulie 1935, la Timișoara**
- » **Cel mai longeviv director al Operei de Stat din Viena: 1 aprilie 1992 – 30 august 2010**
- » **Consilier al Metropolitan Opera din New York, președinte și director artistic al Festivalului „George Enescu” de la București**
- » **Premii și distincții: Ordinul Artelor și Literelor din Franța (1999), Medalia de onoare în aur a orașului Viena (2010), Cetățean de onoare al orașelor Cluj și Timișoara, Doctor Honoris Causa al mai multor universități (Iași, Cluj, Timișoara, București, Sofia), Marea medalie de aur pentru merite a Republicii Austria (2002), Medalia de aur „Franz Schalk” a Orchestrei Filarmonice din Viena**
- » **Cărți publicate: Ioan Holender. Viața directorului Operei de Stat din Viena. Autobiografie (2001), Încă nu sînt gata! (2010)**

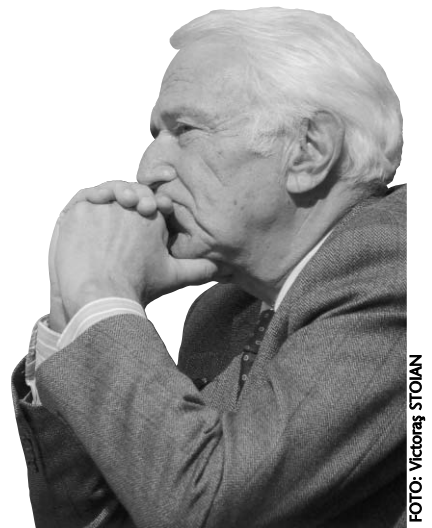

FOTO: VICTOR STOIAN

Ați ajuns apoi antrenor de tenis în frac, într-un frac al tatălui, ciuntit și adaptat. Cum de i-ați luat fracul?

Ha, ha, ha! Păi, ce să mai facă el cu fracul pe vremea aia? Nimic, că era îmbrăcăminte de dușman de clasă! Am zis că tai fracul ăla și îmi fac pantaloni scurți din el. Astea sînt simboluri, totuși: „Ja uite unde a ajuns băiatul lui Holender și nepotul lui Donhelm!”. Donhelm, bunicul meu, a fost o figură de om înstărit, vindea stofe. „Uite unde a ajuns familia asta, băiatul ăsta stropește terenul de tenis în frac!”

Spuneți mai demult că plecarea spre Viena a fost marcată de plîns: tatăl dvs. plîngea de bucurie, dvs. de necaz. De necaz, după toate pe care le-ați pățimit aici?

Da, pentru că m-am simțit rupt de limba mea, rupt complet. Am plecat de nevoie, și nu de voie. Știam că plec ca un om ratat, la 24 de ani, un om care nu știe nimic, care nu e nimic, care nu a învățat nimic. „Ce fac eu cu 24 de ani, în lumea capitalistă?” Bine, și propaganda

asta își făcuse efectul. Și am rămas la Viena. La 24 de ani, Viena mi-a displicut profund: pe stradă erau curve, prostituate, decădere, Coca-Cola, eu sărac, ei bogați, și am continuat să fac pe omul de stînga.

Și cît v-a ținut?

Mult! Mult! Mult! Știi, devii fericit, te împaci cu viața, cînd ești respectat, oriunde ai trăi, dacă primești o anumită considerație pentru ceea ce faci. Eu am primit multă considerație, pentru că am știut lucruri pe care ei nu le știau. De exemplu, literatura rusă: eu am cunoscut-o pentru că, de nevoie, am învățat-o. Apoi, operele rusești: eu le-am știut, ăia nu! Stanislavski, regiile rusești... Și, știi, întotdeauna există un interes și o curiozitate a unei părți pentru o altă parte pe care ei n-o cunosc: Brecht, Capitalul de Marx – eu le-am cunoscut. Ei, și așa am început acolo. Așa am fost atras de teatru. Dar nu am putut să trăiesc din asta, și atunci mi s-a spus: „Eee, dacă ai avea voce!”... Și am zis: „Păi, eu am cîntat la Timișoara și am luat și lecții de canto”. Am făcut această

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Dubravka

N-am văzut-o de 18 ani, mai exact din aprilie 1992, când, la Universitatea Rutgers din Newark, a lăsat mută o întreagă sală de conferințe, împinzită de Nobeli și de scriitori unul și unul, de la Brodski și Bellow, la Milosz și Doris Lessing, de la Michnik și Zagajewski, la Susan Sontag și Tatiana Tolstaia, de la Axionov sau Hans Magnus Enzensberger, la Konrad György, Norman Manea și Ivan Klíma. Au vorbit toți despre ce ne leagă și ne desparte, despre o istorie rea, din care tocmai ieșisem, și despre o istorie bună care nu voia totuși să înceapă, despre un trecut care nu trecea și despre un viitor care nu venea, dar mai ales s-au întrebat de câtă amintire și de câtă uitare e nevoie ca să ne vindecăm, unde încep și unde se termină granițele dinăuntru, când cele din afară sînt spulberate, cum e să fii mereu între, dar mai ales au vrut să afle ce mai poate face literatura în asemenea vremuri și cum poate da ea un răspuns la toate acestea. Iar în a doua zi a conferinței, după-amiază, a vorbit Dubravka Ugrešić. Nu mai știu dacă înainte sau după colega ei Slavenka Drakulić, dar asta chiar nu mai are vreo importanță. Ce țin însă minte cu limpezime e că nu doar povestea în sine pe care ne-a spus-o Dubravka ne-a lăsat muți, ci mai ales timbrul ei, un ton ciudat, alb, dincolo de durere și patimă, prin care voia să le facă dreptate tuturor, să-i aline pe toți, dar și să judece fără cruțare.

Era vorba acolo despre cineva care nu mai știa unde îi e casa, acel acasă ca un cuib, pentru că războiul spulberase nu doar zidurile, ci partea cea mai adîncă din suflet, locul unde te regăsești pe de-a-ntregul. Iar Dubravka nu depunea mărturie doar în numele său și al croaților, ci și al sîrbilor, bosniacilor, slovenilor,

muntenegrenilor, macedonenilor, al tuturor alungaților de acasă. Asta m-a impresionat atunci, asta mi-a zbrilit pielea de emoție acum, când am terminat de citit romanul ei, *Ministerul durerii*. Ascultați: „Refugiații croați din Slavonia se îndreptau spre Zagreb, spre Istria ori spre litoral. Refugiații din Bosnia se îndreptau spre sud, în Croația sau spre est, în Serbia. Sîrbii din Croația se prelingeau discret din Croația pînă cînd au fost alungați mai tîrziu, în masă. Ungurii din Voivodina au început să plece discret în Ungaria. Și sîrbii urmau să plece ceva mai tîrziu. Albanezii din Kosovo au plecat și ei... Povestea lor nu se va termina însă atît de repede. Fugeam de peste tot și ajungeam pretutindeni. Prețul vieții se măsura în funcție de împrejurări”. Și încă: „Întreaga Europă era înșesată de foști cetățeni Yugo. Valul emigranților de război era de ordinul sutelor de mii. Sute de mii de refugiați care puteau fi contabilizați, întrucît li se acordase statutul legal de refugiați... Dar celor care nu aveau acest statut legal nu li se știa numărul. Eram peste tot. Nici o poveste de viață nu era îndeajuns de specială ori îndeajuns de cutremurătoare. Pentru că nici moartea însăși nu mai cutremura pe nimeni”.

Mi-am spus atunci, în 1992, îmi spun și acum, cînd abia aștept să o reîntîlnesc la București, unde e invitată la „Festivalul internațional de literatură”, cîtă întremare poate aduce simplul fapt că, într-o lume care-și iese din minți, oameni ca Dubravka există și scriu și cit de potrivit și e numele pe care-l poartă, ca o dumbravă, ca o pădure de stejăriș tînar, prin care nu te poți rătăci din simplul motiv că lumina răzbate cumva printre ramuri.

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de politică

Doris Mironescu

A scrie despre perioada comunistă reprezintă o provocare în România de azi, poate în mai mare măsură decît oricînd în ultimele decenii. Nu „adevărul” relatărilor, evident ficționale, este în cauză, nu exactitatea factuală și nici justetea morală. Din ce în ce mai mult, problema este „cum”, și nu „ce” se povestește. Există, am înțeles cu toții în sfîrșit, mai multe variante de trai în comunism și, chiar dacă discursul victimei va avea mereu precedență în urechile oricui în fața cinismului călăului, există numeroase trepte de la disidență și pînă la obediență, fiecare cu vocea și dreptatea sa. A pune aceste voci în dialog, a le face să comunice într-o manieră elocventă este marele pariu al romancierului preocupat de identitatea epocii de pînă în 1989. Însă ce fel de relatare va putea pune aceste discursuri în balanță? Mi se pare evident că nu una „totalitară”, un epos național care, în încrengăturile sale arborose, ajunge să înlocuiască istoria patriei, făcînd imposibilă deosebirea adevărului pătimaș de minciuna calculată. Și cred că nici povestea tribulațiilor unui singur individ în conflictele sale (interioare) cu regimul nu are cum să dea seama de complexitatea epocii.

În acest context, soluția propusă de către Gabriela Adameșteanu în romanul său *Provizorat* mi se pare cîștigătoare. Romanciera nu scrie o istorie de familie, deși aparent acesta ar fi subiectul. Și nici o poveste a protagonistei, Letiția Branea, eroina preluată din romanul de debut al Gabrielei Adameșteanu, *Drumul egal al fiecărei zile*. *Provizorat*, titlu sec și neologic, nu invită cititorul la proiecția fantasmatică a unui mediu și se îndepărtează din start de premisele mai curînd zoliste decît balzaciene ale „romanului generațiilor”. El spune nu o singură poveste, reluată pe parcursul mai multor generații, ci mai multe povești amestecate între ele. Iar modul în care acestea se amestecă trebuie să rețină atenția.

Șoapta de budoar devine unitate narativă

Provizorat este nu atît un roman al împlîrîrilor, cît unul al povestirilor. Faptele sînt deliberat retrase, fiind înlocuite de istorisiri, șoapte, bîrfe, aluzii, delațiuni. Importantă este motivația acestei opțiuni narative. Istoria mare se retrage din scenă nu pentru că n-ar mai interesa (dimpotrivă, cu cît este mai sever cenzurată și mai trecută la „secret”, cu atît fascinația e mai puternică), ci pentru că nu mai poate fi povestită în gura mare. Și atunci ea se refugiază în budoare, dormitoare, în pat, între soți și, mai ales, între amanți care își povestesc cu furie tot și își țin reciproc lecții de istorie și politică. Sorin Olaru îi povestește kolegei și amantei sale Letiția Branea, în orele furtive în care reușesc să se întîlnească în apartamentul vacant al unei cunoștințe, istoria familiei sale, dar și împlîrîri din anii dictaturii regale, legionare, antonesciene sau de jete pe care le cunoaște din auzite.

Virgil Olaru, tatăl lui Sorin, i-a povestit cîndva soției sale, Nelly, ultimele noutăți din înfruntarea dintre Legiune și generalul Antonescu, evaluîndu-și șansele de a cîștiga un post în noua aliniere guvernamentală sau în altele, viitoare. Margareta Branea, mama Letiției, se plînge și ea soțului, de asemenea în dormitor, pentru lipsa de inițiativă politică a acestuia în noile condiții de după 1944. Directoarea Eleonora Oprea aranjează combinații periculoase în patul soțului său, maiorul, dar și în al protectorului, Pașenka, în biroul intim ca un alcov al securistului instituției, Gallocik, sau în cel al tînarului „protejat”, Titus Marga. Și așa mai departe.

Frecvența acestor scene i-a părut lui Marius Chivu, într-o cronică, inoportună, dar tocmai recurența lor e un semnal că aici se găsește altceva decît simplul apetit pentru descrierea erosului în vremea ciurmei ideologice. De fapt, avem de-a face cu scena mării lecții de filosofie în budoar din *Ultima noapte de dragoste...*, extinsă la dimensiunile unui roman și transformată în scenă arhetipală a lumii românești analizate aici. Doar sexualitatea mai reprezintă, într-o epocă de control totalitar al vieții tuturor, un pact suficient de puternic pentru a îngădui sinceritatea. Intimitatea erotică (mai ales cînd e și clandestină) asigură un grad de încredere care face posibile confesiunile, indiscrețiile, lăudăroșenia, bavardajul. Și tot sexualitatea poate fi un instrument de parvenire și de șantaj, aducînd astfel în pat înfruntările de putere din viața de zi cu zi. Patul este, astfel, mai potrivit ca loc al politicii reale în dictatură (să mai amintim de convingerea populară

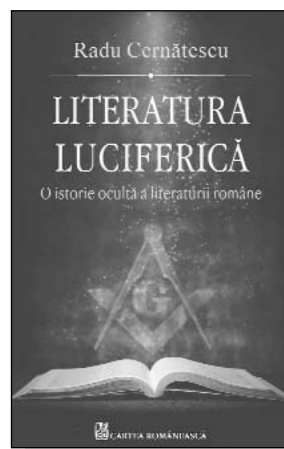
SEMNAL

Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. 1948-1964*, colecția „Critică și Istorie literară”, Editura Cartea Românească, 336 de pagini, 37.95 lei

Literatura română sub comunism. 1948-1964 este primul volum din noua versiune substanțial revizuită a sintezelor anterioare ale profesorului Eugen Negrici despre poezia și proza din România comunistă. Panoramă a compromisurilor și manipulărilor propagandistice, studiul cucerește printr-o combinație specifică de nerv polemic, subtilitate critică și spirit sistematic, propunînd o abordare lipsită de menajamente a unei epoci ce nu încetează să provoace controverse. Un bestseller critic și o carte imposibil de evitat pentru cei care vor să înțeleagă mai bine cum a supraviețuit literatura română în vremuri de restriște.

„Eugen Negrici încearcă să creeze o istorie organică a literaturii române din perspectiva relației cu sistemul comunist și, în paralel, o posibilă «poetică a totalitarismului». Putem să nu fim de acord cu opțiunile din *Literatura sub comunism*; va trebui, însă, să recunoaștem că regulile jocului și modelul de analiză a unei perioade literare cu grave complicații (interne și externe) au fost fixate cu precizie. Proiectul lui Eugen Negrici e incitant și merită debătut în continuare.” (Alex Goldiș)

Radu Cernătescu, *Literatura Luciferică. O istorie ocultă a literaturii române*, colecția „Critică și Istorie literară”, Editura Cartea Românească, 360 de pagini, 39.50 lei

O carte ce are patru dimensiuni, tratînd dintr-o perspectivă inedită istoria literaturii, critica (criticii), filosofia ocultă și esoterismul occidental (masonismul). E o abordare polisemică a literaturii române care evidențiază pentru întia oară în spațiul cultural românesc importanța circulației simbolurilor și arhetipurilor crescute în marginea societăților oculte de tip occidental, cele despre care folcloristul Moses Gaster spunea încă din secolul al XIX-lea că au „meritul de a fi îmbogățit mesajul cultural al întregii Europe”. Cititorul interesat de un alt punct de vedere decît cel estetic asupra literaturii autohtone va avea ocazia să afle acum și aici că, din acest punct de confluență a Orientului cu Occidentul care este cultura română, cîndva punte de compatibilizare a celor două mari spații culturale, o tratare comparativă a literaturii române cu instrumentarul unei hermeneutici aplicate conduce inevitabil orice demers critic la ideea unei parități de substanță a culturii române cu marea cultură occidentală.

cu privire la autoritatea soțiilor sau amantelor de autocrati?) decît ca spațiu al filosofiei-limită la care visau eroii lui Camil Petrescu. Tabloul ar putea să fie ridicol, trăgînd în mod firesc spre pamflet, dacă ne gîndim la pașișoara caragialiană a lui Lucian Pintilie din *De ce trag clopoțele, Mitică?*, în care bărbați dezbrăcați, la baia comună, perorează violent împotriva guvernului și a statelor imperialiste din jurul „țărișoarei”. Însă Gabriela Adameșteanu se decide să-l trateze altfel, în registru serios, lăsînd deoparte violența caricaturală, pitorească a regizorului.

Rezultatul focalizării pe colportaj este că romanul e mai degrabă static, lipsit de acțiune, iar personajele, insuficient individualizate, sînt doar vehiculatori ai unui discurs pe care nu ele îl generează, ceea ce le scade potențialul dramatic. Povestile urmează altor povești, iar prezentul, apăsător de decizii care se iau undeva, deasupra capetelor tuturor, se refugiază într-un trecut doar pe jumătate cunoscut, pe care îl mitizează în bine sau în rău. Se vorbește foarte mult în romanul Gabrielei Adameșteanu, se vorbește despre trecutul legionar sau dejist al personajelor, despre relațiile compromițătoare cu Moscova sau cu Occidentul, despre comisarii sovietici din anii '50 sau despre securiștii „de bine” din generația „patriotică” a anilor '60-'70. Calcule astrologice (despre zodia în care s-a născut statul român, dar și Nicolae Ceaușescu) se întîlnesc cu istoriile familiale (de altfel, chiar securiștii sînt „țărănoi intrați cu cuscrii și nașii și cumetrii, ca ciupercile după ploaie, în Departamentul Securității”), iar experiențele personale traumatizante se conjugă cu dosarele Securității, în încercarea lipsită de teme de a descoperi „adevărul” despre epoca trăită. Și tocmai acest amestec de perspectivă istorică sănătoasă, de investiție personală, revanșardă și de speculație isterică dă formula unui mod de a „face politică” specific epocii ceaușiste, pe care autoarea îl numește chiar din titlul romanului său.

Însă Gabriela Adameșteanu nu preia pur și simplu, actualizîndu-l, un motiv interbelic, cel al intimității sufletești și

intelectuale în pat, deși nici meritul acesta nu este deloc unul neînsemnat. Transformînd șoapta de budoar în unitate narativă (romanul este compus din mici secvențe ce cuprind cîte o anecdotă, o poveste pilduitoare din trecutul personajelor), autoarea profită de acest principiu natural de compoziție pentru a merge în adîncime. Provizorie nu e doar șoapta de interior, care de altfel poate oricînd ajunge la cine-nu-trebuie prin intermediul telefonului fără fir, ci soarta personajelor înseși și chiar sentimentele lor. Gabriela Adameșteanu evită latura minor-comercială a romanelor intimității interbelice, eliminînd conexiunea ce se stabilea la Camil Petrescu, fără problematizări excesive, între decorul dormitorului și paradisul kitsch al amorului senzual efectuat „aproape perfect”. Romanciera își continuă investigația asupra formelor de provizorat istoric, politic, economic, social din epoca comunistă printr-o inspecție a „infernului” relațiilor de cuplu: neîncrederea, micile disconforturi fizice, reproșurile, lipsa de îndrăzneală și, în cele din urmă, lipsa de comunicare. Cuplurile din roman nu sînt perfecte: soțul Letiției Branea, universitar cu origini sănătoase și amant competitiv, este ofuscat de problemele de dosar pe care i le aduce consoarta; amantul aceleiași, delicat și atent, dar netalentat în amor, se teme că în vecele ei (Letiția e scriitoare începătoare) ar putea fi folosite confesiunile lui de familie; mai toate soțiile sînt neatente la ceea ce le povestesc soții lor, iar bărbații sînt insensibili la ceea ce le deranjează sau îngrijorează pe parteneri. Nu

mai vorbim de cazul limită, prezent însă în roman, în care amantul pe care femeia îl consideră confidentul ei este un oportunist (vezi capitolul „Anii de ucenicie ai unui tehnocrat”) care nu se dă în lături de la a deveni informator al Securității. Nu realitatea, ci iluzia intimității îi face pe amantii atât de comunicativi cu tainele lor și ale altora. Însă este iluzia exclusivă a personajelor: naratorul nu își permite luxul unei astfel de naivități.

Un provizorat al sentimentelor

Marea emblemă sub care se plasează acest roman, provizoratul, nu este doar cel al carierelor și al familiilor amenințate de petele de la dosar, ci și al sentimentelor, adesea mistificate, întotdeauna trădate, dacă nu de către amantul nerecunoscător, atunci cu siguranță de către însăși eroina, excedată de minciuna pe care o trăiește. Nu numai politica face lucrurile provizorii, obligîndu-i pe oamenii simpli să se refugieze în lumea mărunță a familiei sau sentimentelor, căci provizorii sînt și familia, și sentimentele, și asta nu doar acum, ci dintotdeauna. E dificil să menții dragostea la cote înalte în condițiile în care sporul natural al populației este politică de stat, iar o sarcină nedorită și întreruptă artizanal poate însemna moartea. Romanul se încheie în momentul în care Letiția e pe cale să afle dacă a rămas însărcinată și trebuie să facă sau nu abort. Starea de provizorat e încarnată fizic în această situație fără ieșire, simptomatică, fără nici un patetism, întregii epoci ceaușiste. Anticitez: nici măcar printr-o revoluție cum a fost cea din decembrie '89 nu se poate ieși dintr-o astfel de stare, lucru făcut evident de cele cîteva intervenții cu caracter premonitoriu din roman.

Provizorat este o scriere majoră, matură a unei romanciere de calibrul. Iar maturitatea nu înseamnă, aici, blazare sau amortire a ambițiilor. Ci asumarea unei mize mari, care nu poate fi tratată decît cu maximă limpezime.

Gabriela Adameșteanu, *Provizorat*, colecția „Fiction LTD”, Editura Polirom, 2010

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

Constantin Ţoiu

GALERIA CU VITĂ
SĂLBATICĂ

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
SE AUDE LA

în fiecare vineri,
de la 20.00
cu George Onofrei

O frizerie de cartier

Sîntem în epoca *hair-stylist*-ilor, dar eu, de ani buni, merg să mă tund la aceeași frizerie de cartier.

Îmi e familiară încă din copilărie, deși starea de spirit a clientului s-a mai schimbat. Căci copiii, băieții mai ales, nu sînt foarte încîntați de foarfeca retezîndu-le podoaba capilară și de aspectul cam penibil pe care tîrtașoara lor îl capătă după întîlnirea părului cu mașina. Noi, unii, aveam niște fețe ce inspirau milă și ironii: de amărășteni scăpați de la casa de corecție, pionieri cu urechi clăpăuge ai socialismului biruitor.

În timp însă, sentimentele cu care mergeam la frizeria

mea s-au schimbat. Respectul celui ce tunde crește odată cu vîrsta celui tuns; iar bucuria acestuia din urmă de a se vedea scăpat de lațe, sub o mîină expertă, e tot mai sesizabilă. La șaptezeci de ani, probabil, însăși ideea de a mai avea păr pe cap va suna extraordinar de bine. A mă tunde va deveni atunci o experiență de autoflatare și un ritual de celebrare a pilozității personale...

La mijloc de interval, trec pragul frizeriei de cartier după-amiaza spre seară, cînd e mai liber și mînuitorii de foarfeci au înnotat deja prin valuri de păr. Îmi place să-i privesc prin oglindă, cum,

puțin obosiți, se uită la emisiunile lui Măruță. Un adevărat frizer știe toate noutățile și îți le oferă la pachet sau disociat: ce i-a spus manelistul Guță lui Măruță ieri; unde anume în figură l-a lovit Mutu pe chelnerul din Florența, săptămîna trecută; ce a făcut Teo în a șaisprezecea reluare a show-ului din decembrie 2004; cît costă niște ghete imitație de piele pe care o să le aducă un băiat azi, la ora 19.00; și cîte voturi vor lipsi ca să treacă în Parlament moțiunea de miine.

În acest cadru de omniștiință profesională și jubi-lație comunicativă, încap și diferențe tipologice.

Frizerul 1 (la vreo șaiszeci de ani și aproape chel, deși îi tot tunde pe alții) adoră să-mi vorbească fără să ceară reciprocitate. Își bîrfește colegii aflați lîngă noi cu o blîndă bucurie, de care ei înșiși se bucură. Preferata lui e Frizerița 2, cea mai tînără și mai temperamentoasă, după care se țin, de cîteva ani, doi sau trei curtezani. Dar ea e cuminte, îmi ride complice în ureche Frizerul 1. Două scaune mai încolo, Frizerița 3, la vreo patruzeci de ani, este atât de meticuloasă și de lentă, încît, atunci cînd se întîmplă să nimeresc la ea, mă ciupesc să nu adorm în frizerie. Colega ei cu numărul 4 e în schimb rapidă și eficientă, tăcută și robace. Ea mă tunde într-o viteză nițel jignitoare.

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Cam aceștia-mi sînt frizerii, oameni care se plîng de toate și nu se sperie, în fond, de nimic. Au văzut atîtea; și aproape tot ce au văzut, îți comunică fără fașoane, convinși fiind că ești profund interesat. Și de ce n-ai fi? Eu sînt. Mă simt minunat în această frizerie vopsită în mov, cu reviste *glossy* jerpelitate pe masă și cu recipiente pe care scrie, sub nasul meu, DEZINFECTANT. Îmi place la nebunie ceasul de perete chinezesc pe care-l văd în oglindă cu limbile-ntoarse. Ador aștepta cu tunsori

moderne din anii '80. O simpatizez pe tanti de la casă, aflată la mijloc, între frizerie și cosmetică. Tundeți-vă voi în altă parte, la case mai mari și mai *trendy*!

În *Bagaje pentru paradis*, Valeriu Cristea voia ca omul să ducă în Rai toate lucrurile la care a ținut în viață. Dar Valeriu, copil mare, avea o-roare de întîlnirile cu frizerii noștri.

Dacă o să ajung cumva în Rai – și dacă nu cer prea mult – eu aș vrea să iau cu mine și frizeria asta de cartier.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu &
Emil BRUMARU

Tot înapoi înainte

Veronica D. Niculescu: Ce bine că ai făcut repede treaba. Două ore! Și eu care ziceam două-trei zile, doar ca să te mobilizezi. Am terminat și eu azi de tradus acea poveste lungă, însă retușurile abia de mîine. Am mai trebăluit și cu știrile, e una dintre săptămînile cu bruiaje.

Am pierdut timp și cu bicicleta, ajunseseam la service cu cauciucul flencănind pe lîngă roată. Ca să scot pîrleala, am făcut o tură mică prin parc, înainte să mă întorc acasă.

Dacă ai ști cu ce grozăvii mă lupt în traducere, e muncă de detectiv, zău. Sar dintr-o carte în alta, avansez greu. Nici nu avansez mereu, fiindcă de fapt de multe ori mă întorc, mă tot întorc. Mergi pe fir și descoperi ceva extrem de important, iar de aici ajungi la altceva, și la altceva, tot mergînd înainte te pomenești mergînd zdravăn înapoi. Aștept cărțile salvatoare.

Emil Brumaru: Iar m-am chinuit într-un vis în care trebuia să răspund la un interviu și nu știam cum. Și tot făcînd eforturi, m-am trezit bucuros că nu e adevărat și că am scăpat, dar am readormit și am nimerit din nou în plin coșmar. După un somn întrerupt de nenumărate ori m-am sculat devreme de tot, bîjbîind după cafea.

Tu te-ai plimbat bucuroasă că ai scăpat de teroarea aceea cu cauciucul ce se tot dezumfla și-mi închipui ce mîndră erai pe bicicleta reparată!

Ce-mi povestești despre traducere mă încîntă...

Să hoinăresc, să umblu dintr-o carte în alta, căutînd, aflînd cine știe ce amănunt, însă în tihnă, fără presiuni și griji, fără telefoane ce sună bezmetic, fără sonerii ce țiuie absurd la ușă, înconjurîndu-mă de volumoaie scoase din adîncuri de rafturi, total izolat de lume, răsfoind, așteptînd cu sufletul la gură să ating un final fericit...

Mi-a revenit pofta, pe care aveam cîndva, de a citi despre evul mediu, despre ce s-a întîmplat în anii

» **Adevărul e că mă incită vremea aceea destul de sîngeroasă, cu toate exagerările și năzdrăvăniile ei... și cu o arzătoare căutare a unui Dumnezeu care ducea pînă la aberațiile enorme ale Inchiziției!**

săi curioși, săriți de pe axă parcă, plini de cruciade sfinte și de vrăjitoare arse feroce pe ruguri, în văzul mulțimii, cînd regii și reginele erau la mare căutare și făceau, în umbra tronurilor și a alcovurilor intime, fel de fel de năzbitii istorice...

Adevărul e că mă incită vremea aceea destul de sîngeroasă, cu toate exagerările și năzdrăvăniile ei... și cu o arzătoare căutare a unui Dumnezeu care ducea pînă la aberațiile enorme ale Inchiziției!

Ritualuri stranii, curți ale amurului, cavaleri burgunzi și soții cu centuri de castitate ruginind datorită nepăsării lor cinice, trubaduri ce colportau, din castel în castel, iubiri nefirești, ilicite, mormane de cadavre din cauza ciumelor oribile, pestilențiale, războaie ce țineau cîte 30 de ani, jongleri evoluînd smeriți, în marile catedrale, în fața icoanei Maicii Domnului alăptîndu-și pruncul Divin la sînul doldora de har, dresori de ploșnițe aduse din Ierusalim, în lemn sfînt etc.

Tu, cu B. al tău, îmi creezi o nostalgie imensă fiindcă mie de mult timp îmi plăcea și îl consideram ca pe o șansă de ultimă lectură, nebănuind toate ascunzăturile pe care le are, fascinat de simplitatea aparentă și de duritatea și duioșia lui.

Mă rog, încă nu am reușit să-l parcurg nici pe cel tradus deja, dar mereu îmi propun...

V.D.N.: Să vorbesc despre ceva ce nici nu e gata, nici nu sînt sigură că pot duce la capăt, asta chiar că e delicat. De asta mă tot cenzurez.

Acum am răzbit. Am terminat povestirea cea mai lungă. Cu mici detalii rămase de rezolvat cu note, cînd primesc volumele. Am mai citit articole, am mai găsit și o altă povestire în spaniolă. Mai am de scotocit, sînt atîtea de căutat și migălit.

Și cam atît astăzi. Curățenie în cameră, așa, pentru chemarea liniștii, și nimic altceva.

E cald și se duc zilele și greu, dar și prea repede, mă îngrozește cum se duce anotimp după anotimp. Sigur că e plăcut scotocitul, însă senzația asta de bătut pasul pe loc nu e deloc încurajatoare. Plus impresia că iarăși nu mai trăiesc decît în pagini, zi lumină tot așa, și dimineți în care mă simt aruncată în același loc, de la capăt sau și mai în urmă, cu nisip în ochi. Contradictoriu totul, fiindcă nici nu vreau să mă gîndesc ce-o să fac după, asta e și mai de speriat!

Din sertarele
lui Cortázar

Aproape 500 de pagini de texte inedite semnate Julio Cortázar alcătuiesc volumul *Pagini neașteptate*, apărut în traducere anul acesta la Polirom. Textele fac deliciul cititorilor lui Cortázar, al celor care au citit deja *Șotronul* sau *Toate focurile, focul*, mai ales că editorii, Aurora Bernardez și Carles Alvarez Garriga, au avut grijă ca volumul să ia forma unei cărți-almanah, gen preferat de Cortázar și îndrăgit de cititorii săi.

Bogdan Romaniuc

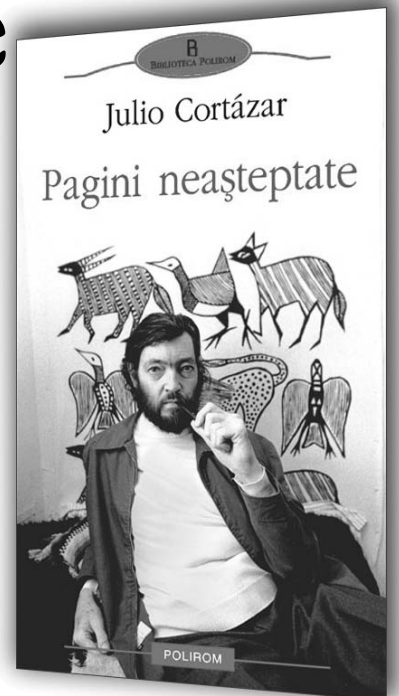
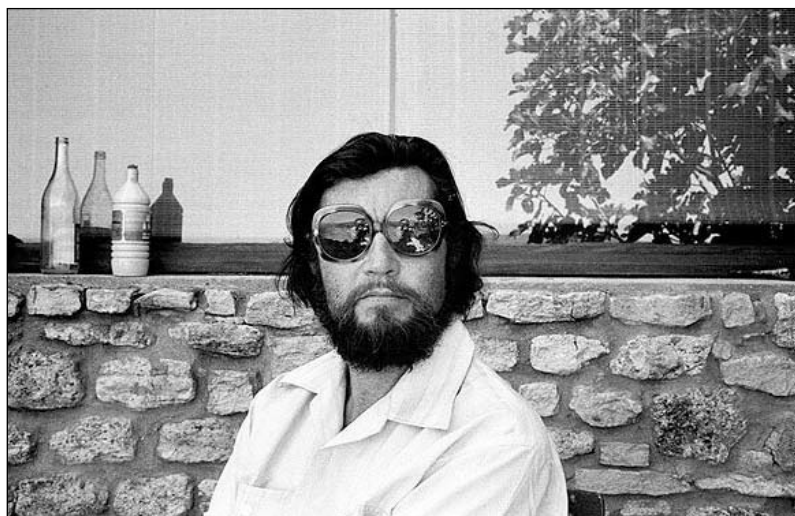
Aceste scrieri postume, care vor fi urmate probabil și de alte pagini, ivite poate la fel, pe neașteptate, demonstrează că nu există o ediție definitivă a operelor unui autor. În literatură, astfel de exemple sînt numeroase. La noi, scrisorile inedite care alcătuiesc corespondența lui Eminescu cu Veronica Micle au agitat lumea literară la momentul apariției lor, reprezentînd o nouă ipostază a poetului, mai puțin cunoscută pînă atunci, și anume aceea de corespondent. Întotdeauna corespondența, jurnalele și textele inedite ale autorilor celebri au reprezentat o atracție pentru cititori. Acest tip de lectură transpune cititorul într-o situație care-i convine, aceea de voyeur, dorind să descopere omul din spatele scriitorului sau scriitorul din spatele omului. Ocazia de a pătrunde în sfera privată a autorului îi oferă celui care citește o plăcere aparte.

Un autor care-și asumă
consecințele propriilor
scrieri

Paginile neașteptate ale lui Julio Cortázar sînt grupate în trei capitole: „Proză”, „Interviuri în fața oglinzii” și „Poezii”. Numai prima parte cuprinde, la rîndul ei, subcapitole, și nu puține, ci nouă,

printre care: povestiri, fragmente din *Cartea lui Manuel* și *Un oarecare Lucas*, cîteva „momente” și „circumstanțe”, eseuri pe teme politice, considerații despre literatură, teatru, pictură, fotografie și muzică, despre artă în general, precum și alte note descoperite „prin sertare”.

Printre cele mai interesante fragmente din volum se numără comentariile politice ce-i vizează pe despoții din America Latină văzută, cu talentul inegalabil al autorului de a surprinde ludicul din orice situație, ca „o complicată tablă de șah”. Pe tărîmul luptei împotriva violenței dictatoriale și al diferențelor dintre Lumea Nouă și Lumea Veche, Cortázar se întîlnește cu Mario Vargas Llosa, recent laureat al Premiului Nobel pentru „cartografierea structurilor puterii”. America Latină este un tărîm al dictaturilor, al generalilor, al gardurilor ghimpate ce înlocuiesc granițele. Despre aceste lucruri scrie Cortázar, unul dintre scriitorii responsabili, care-și asumă consecințele propriilor scrieri, scrieri „ce depășesc uneori tot ce se poate imagina”. Scriitorul argentinian, care a trăit trei decenii la Paris, nu a încetat niciodată să fie un adversar activ al dictaturilor militare, manifestându-și public, ori de câte ori a avut ocazia, solidaritatea cu țările din Conul Sudic supuse dictaturii.

Panorama globală a răstîgnirii unui întreg continent este condensată, spune Cortázar, în imaginea răstîgnitului cu capul în jos din gura căruia iese cel mai oribil dintre strigăte, pictat de Francis Bacon.

„Nu sînt singurul care se confruntă cu această datorie și această misiune – spune Cortázar –, dar îmi revine tristul privilegiu de a-l fi trăit deja în imaginație înainte de a se concretiza în nenumărate ocazii în Argentina”. La fel ca și balcanicii, latinoamericani nu știu prea multe povești, fiindcă în viața reală li s-au întîmplat atîtea lucruri ieșite din comun, încît aproape că nu trebuie să mai inventeze nimic.

Un adevărat tezaur
pentru cercetătorii
literari

Reprezentativ este și textul *Polonia și Salvador: majuscule și minuscule* din *Circumstanțe*. Aici, Julio Cortázar prezintă în antiteză felul în care mass media din Franța – țară în care autorul a trăit peste treizeci de ani – reflectă, „cu majuscule”, evenimentele din Polonia, unde cîțiva mineri își pierd viața în lupta de rezistență, și cu „minuscule”, undeva în josul paginii, uciderea a peste o mie de țărani de către armata salvadoriană. Verdictul scriitorului este dur și condamnă dezinformarea practică de o mare parte din mass media: „A reda cu minuscule ceea ce impune majuscule este pur și simplu încă o crimă, comisă de data aceasta de aceiași oameni care denunță crimele pe toate paginile”.

Ascunse în sertare și descoperite aproape la trei decenii de la moartea scriitorului, paginile neașteptate reprezintă un adevărat tezaur pentru cercetătorii literari și o bună ocazie pentru cititori de a-l cunoaște pe Cortázar în noi ipostaze.

Julio Cortázar, *Pagini neașteptate*, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 2010, 39.95 lei

Dumitru Ungureanu: „Împreună, binedispuși cu vreo tărie de sezon, ironizam hiturile zilei, fie văzute la televizor, fie ascultate pe te-miri-ce bazaconie de casetofon, dintr-alea cu leduri și briz-brizuri kitsch”.

UN DUO FĂRĂ FRONTIERE:

Ilian Gîrnet și Alina Bercu

Mă întrebam în numărul trecut ce recepție va avea noul disc al violonistei moldovene Patricia Kopatchinskaja și iată că un critic muzical de la „Die Welt” a reacționat primul, distingîndu-l cu o recomandare în selecția sa săptămînală, drept o plăcere de sunet frumos, cu adevărat românesc, decontractat, folclor voios venit din Moldova. Suficient pentru a te întreba cît din acest disc, dincolo de prima și ultima piesă, *Ciocîrlia* și *Călușarii*, a ascultat criticul german. Dar așa funcționează sistemul de promoție al unui disc astăzi, cu avantajele și dezavantajele superficialității lui...

Remarcabil mi se pare însă că, la acest început de sezon muzical, numele instrumentiștilor români sînt vizibile pe piața internațională a discului, chiar dacă nu, așa cum mi-ar fi făcut plăcere, prin intermediul unor CD-uri publicate în România sau Moldova. În paranteză fie spus, nu înțeleg de ce casele de discuri autohtone, cea a radioului, nu dau dovada de „fler” în a publica primele artiști români cu viitor și care nu sînt încă legați cu contracte de casele occidentale...

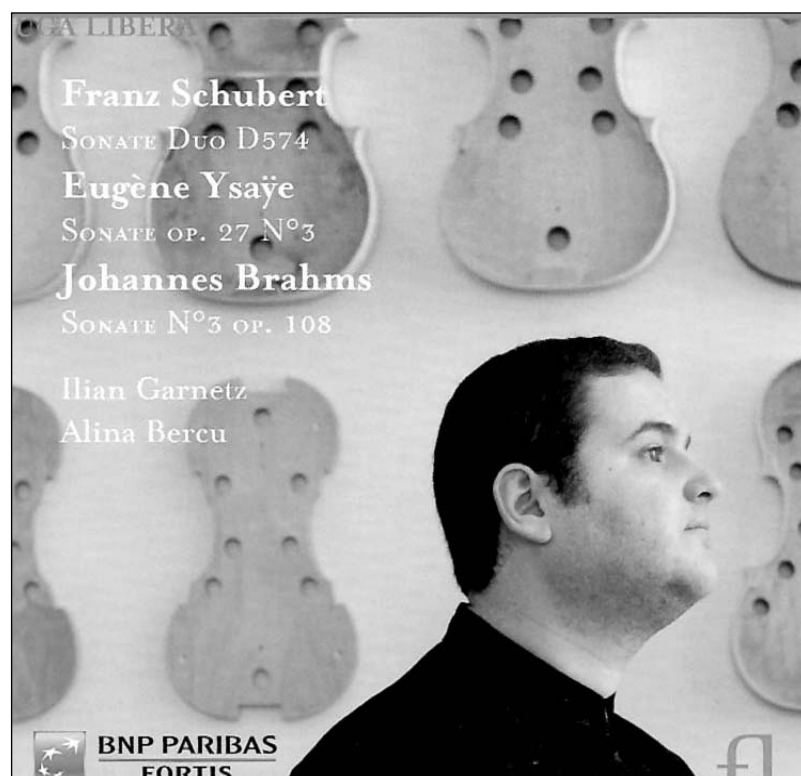
Alături de Kopatchinskaja și Mihaela Ursuleasa, prima „recoltă” a toamnei are pe firmament discuri cum e cel al pianistului Eduard Stan (pe care vi l-am semnalat deja), al violonistei Sarah Nemtanu, de la Paris (Naïve), al pianistului Matei Varga (recital Enescu, la Naxos), al clavicinistei Alina Rotaru, stabilită în Germania (Carpe Diem Records) și, mai ales, unul cu totul remarcabil, de muzică de cameră, semnat de violonistul Ilian Gîrnet și de pianista Alina Bercu, la casa olandeză Fuga Libera (FU G567).

Un prilej de a insista din nou asupra talentului muzicienilor pe care îi dă actualmente R. Moldova. Ilian Gîrnet este un produs al școlii de la Chișinău, unde a studiat cu profesorul G. Buinovschi la

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Liceul „Ciprian Porumbescu” și cu prof. B. Dubosarski la Academia de Muzică, absolvită în 2006. Este în același timp, s-ar putea spune, un continuator al școlii ruse de vioară, după ce a absolvit cursurile Academiei Sibelius din Helsinki, în clasa pedagogului Alexandr Vinnițki, elev reputat al lui David Oistrach. Iar filiația se aude cu ușurință și frapează de la bun început...

Gîrnet putea fi auzit deja pe discuri ale concursurilor la care a fost finalist, produse de Casa Radio din... Bulgaria (2001), într-o selecție a soliștilor Concursului de la Zeelenberg, editată în Olanda și, mai ales, pe ultimul set de discuri al laureaților Concursului Reine Elisabeth, ediția 2009, cu admirabila interpretare a concertului de Șostakovici, care i-a adus un mult laudat premiu al treilea.

Discul apărut la casa independentă Fuga Libera, sponsorizat de filiala belgiană a Băncii Paribas, este așadar cea dintîi înregistrare aparte și, cum anunță livretul, și o carte de vizită a violonistului moldovean, ce și-a ales-o drept parteneră pe mai tînăra pianistă din România, Alina Bercu, destinată și ea, după toate aparențele, unei cariere promițătoare.

Inutil să vă vorbesc despre calitățile

acestui disc, ce îmi amintește, prin claritate, căldură, tehnică, ținută, clasicism, de David Oistrach și care trebuie, simplu, ascultat. Programul este cum nu se poate mai clasic și incitant pentru comparații cu alte interpretări și ele clasice: *Sonata (Duo) în la major* de Schubert, *Sonata pentru vioară solo, în re minor*, op. 27 No. 3 a lui Eugène Ysaÿe (cu a ei dedicație pentru George Enescu) și cea de-a treia *Sonată în re minor*, Op. 108 de Johannes Brahms.

Echilibrul, înțelegerea între cei doi tineri parteneri este admirabilă, la fel ca și nuanțele pe care le cultivă în muzica lui Schubert și Brahms, cel dintîi cu o piesă de primă tinerețe, cel de-al doilea cu un opus compus la sfîrșitul vieții, cu pagini lirice alternînd cu altele nervoase, dramatice. Sentimentul este că, fără să forțeze nota, așa cum o face pe un disc recent Deutsche Grammophon, Anne Sophie Mutter acompaniată de Lambert Orkis, Ilian Gîrnet urmează linia de echilibru a unor mari maestri ai muzicii de cameră brahmsiene, între care îmi vin repede în minte Nathan Milstein, David Oistrach, Gioconda de Vito sau Josef Suk...

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Time Warp

Să fi fost prin 1993-1994. Obişnuiam încă să-mi terorizez vecinii cu muzică rock. Scoteam boxele în pridvor și-mi făceam de lucru prin grădină, rulînd benzi magnetice de heavy-metal, blues, progresiv sau, cînd vream să sperii ciorile, punk ori speed. Rar puneam ceva disco sau reggae. N-aş fi făcut toate astea nici beat, dacă nu aveam de partea mea copiii de pe stradă, aproximativ de aceeaşi vîrstă cu ai mei. Ascultau ce se auzea din difuzoarele marca Tehnoton suficient de atenți ca să fiu de neoprit în tentativa de-ai „educa” muzical. Prietenii preferau tot rock, blues, heavy. Împreună, binedispuși cu vreo tărie de sezon, ironizam hiturile zilei, fie văzute la televizor, fie ascultate pe te-miri-ce bazaconie de casetofon, dintr-alea cu leduri și briz-brizuri kitsch. „Uuuupi-duuupi-pumpi-jupi/ne mînîncă, leano, lupii!” devenise un slogan; îl mai repetăm și azi...

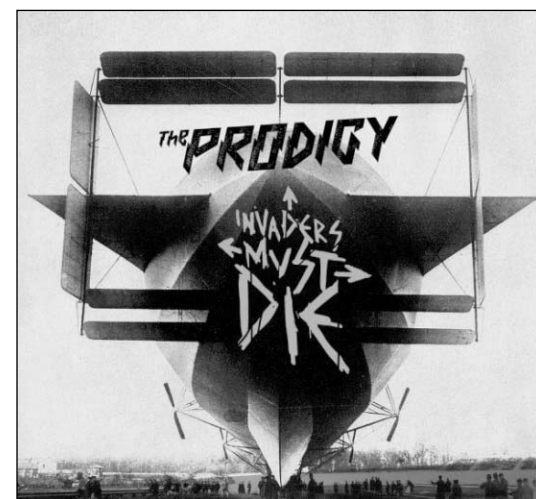
Nu învățasem, încă, să nu spun „niciodată” niciodată, dar nu refuzam experiențe auditive noi. Așa că în seara cînd un amic mai puțin rocker m-a invitat la un club recent inaugurat, am acceptat fără să mă gîndesc prea mult și fără să întreb despre ce-i vorba. Aveam impresia că un club e ceva asemănător unei discotecii. Sau, cel mai probabil, un fel de bar cu ring de dans. Era și asta, dar nu numai... A fost o noapte de neuitat. Ani de zile apoi m-am tot întors cu mintea la ce văzusem și, îndeosebi, la ce simțisem în orele acelea, fără să ajung la vreo idee clară. De unde claritate, cînd totul era conceput în așa fel încît să te rupi în ritmul basului dat la *overdrive* și să plutești pe undele nesfîrșite ale armoniilor *chillout*, cu infuzii orientale, senzuale, miresme eterice, stimulente psihotice? Nu mai trăisem așa ceva pînă atunci și n-am avut apoi deloc ocazia să repet experiența. Fiește, prima grijă după ce mi-am revenit a fost să caut muzica, piesele ascultate acolo. N-a fost prea greu. Am găsit două compilații techno pe CD, tot soiul de nume care nu-mi „spuneau” nimic,

deși le vedeam, sau mai degrabă le auzeam la MTV. M-am grăbit să le ascult, dar nu era ca-n club. Nici pe departe nu era! Le-am copiat pe casete, să fie, și le-am uitat pe-un raft.

Într-o seară, cînd curtea era goală, băutura insuportabilă, eu plictisit, am pus o casetă în decul Akai. Am ieșit pe trepte să admir amurgul, lăsînd ușa împinsă la perete. Fereastra e la vreo 12 metri de stradă, sigur o țineam tot deschisă. Cînd copiii au abandonat joaca și s-au sprijinit de gardul curții, am crezut că obosiseră și voiau să se odihnească. Le-am dat atenție abia cînd unul, sosit mai tîrziu vijelios și, nu exagerez, excitat-incitat de muzică, m-a întrebat dacă mi-am schimbat preferințele. Privirea lui mă studia curioasă și admirativă, neîncrezătoare și surprinsă. Explicabil, doar îi „asasinasem atîția ani cu rockul”, cum s-a exprimat el...

Am realizat că mă confrunt, la nivelul social accesibil mie, cel de cartier semi-citadin, cu schimbarea. Nu zic schimbare de paradigmă, că sună pretențios. Era destul de clar că preferința tuturor acelor copii cu vîrsta între 10 și 15 ani exprimă ceea ce unele tratate științifice expun pe sute de pagini indigeste. Revelația nu m-a năucit. Doar m-a determinat să fiu mai permisiv la noua tendință muzicală. Iar cînd Andrei Partoș, redactorul-șef al revistei „Vox-Pop-Rock”, la care scriam frecvent, a venit de la un concert al trupei Prodigy uimit de ce văzuse în Sala Polivalentă – peste 10.000 de fani dansînd non-stop, am zîmbit comprehensiv.

Jumătate dintre ei probabil nu s-au oprit nici acum, ascultînd ultimul disc Prodigy – *Invaders Must Die*. Eu scriu dansînd...

Un „Exorcist” de Halloween

O tradiție nescrisă ne obligă aproape ca în fiecare an, pe vremea aceasta, să recomandăm filme de groază, pentru a fi în ton cu apropiata serbare de Halloween. Ei bine, pentru 31 octombrie 2010, în opinia mea, cel mai bun film DESPRE Halloween rămîne în continuare *Nightmare before Christmas* în care Henry Selick animă coșmarurile lui Tim Burton. Dar, dacă vrem neapărat o doză consistentă de groază, nu putem decît să apelăm pentru a n-a oară la serviciile bunului și bătrînului *Exorcistul*.

Dragoș Cojocaru

Oare ce stranie putere de fascinație deține această excursie în iad regizată de William Friedkin pe scenariul (și romanul) lui William Peter Blatty încît acest film, vechi de aproape trei decenii, se află permanent pe prima poziție în topul celor mai bune filme horror din toate timpurile? Într-un clasament realizat săptămîinile trecute de cei de la „The Guardian”, *Exorcistul* se clasează numai pe locul 6, după *Psycho*, *Rosemary's Baby* și *The Shinning*, dar acesta e un top de critici... în cele ale spectatorilor obișnuiți rămîne în continuare favorit.

E de înțeles șocul pe care l-au avut spectatorii la începutul anilor '70. Pînă atunci, filmele horror, oricît de îngrozitoare, fuseseră, de fapt, povești cu zîne gotice, în decoruri de epocă, cu efecte speciale care greu ar fi speriat cu adevărat pe cineva. Abia Hitchcock cu *Psycho* sau Polanski cu *Rosemary's Baby* au arătat că horror-ul poate fi ceva mult mai realist și mai insidios (și, de aceea, mai terifiant). Dar, probabil, nimeni nu se aștepta la violența și intensitatea *Exorcistului* (nici după ce filmul lui Polanski se transforma într-un dureros coșmar real prin „grija” lui Charles Mason și a ucigașilor lui).

William Peter Blatty s-a inspirat dintr-un caz real, petrecut în 1949 – un adolescent, Robbie Mannheim, ar fi trecut atunci printr-un ritual de exorcizare (versiunea romanțată poate fi văzută în filmul *Possessed* din 2000, cu Timothy Dalton și Christopher Plummer în rolurile principale). Cazul însă nu a fost atît de cunoscut publicului larg. Cînd romanul lui Blatty a fost publicat în 1971, a devenit peste noapte

bestseller. Versiunea cinematografică a urmat după numai doi ani, cu Blatty scriind scenariul, iar William Friedkin (pe cai mari după ce realizase *Filiera franceză*) pe post de regizor. Toate poveștile care au intrat în legenda filmului sînt reale: o mulțime de mari regizori printre care și Stanley Kubrick au fost suficienți de speriați de scenariu pentru a refuza filmul; o mulțime de vedete au vrut să joace și n-au fost alese (printre ele se numără Marlon Brando, Shirley MaLaine și Audrey Hepburn); Friedkin a mers pînă la măsuri extreme pentru a obține

Un uriaș succes de public

reacțiile dorite din partea actorilor – focuri de armă trase pe platouri, pălmuirea preotului William O'Maley (interpretul părintelui Dyer), un frig de foarte multe grade sub zero pe platouri pentru scena exorcismului final etc.; efectul asupra spectatorilor a fost maxim (leșinuri, greață etc.), abil îmboldit și de campania publicitară a studiourilor Warner Bros.

Magia neagră a *Exorcistului* a funcționat. Nu numai că s-a dovedit un uriaș succes de public cu doar doi ani înainte ca Spielberg să inaugureze era blockbusterelor cu *Fălci*, filmul lui Friedkin a primit nu mai puțin de 10 nominalizări la categoriile importante ale Oscarului, cîștigînd două (sunet și scenariu) și șapte nominalizări la Globurile de Aur, dintre care patru premii (cel mai bun film, regizor, acțiune în rol secundar și scenariu).

Deși continuările filmului nu au avut nici pe departe succesul scontat, impactul avut de *Exorcistul* în 1973 s-a transmis pînă azi, din generație în

generație. Și de aceea, filmul realizat de Friedkin și Blatty rămîne un clasic, nu numai al genului fantastic, ci al cinema-ului în general.

Se spune că cea mai deșteaptă chestie pe care a făcut-o Diavolul în toată istoria lui a fost să convingă oamenii că el nu există. În acest caz, fundamentalistii care au atacat filmul lui Friedkin pe motiv că îl „glorifică pe Satan” greșesc – *Exorcistul* ne convinge că Diavolul există și că poate să se afle în noi înșine. E un gând terifiant care ne trece prin cap de fiecare Halloween de 30 de ani încoace.

Practic, spectatorii români îl pot (re)descoperi pe DVD prin grija librăriilor Cărturești și a ProVideo, care au adus la noi aproape toate variantele posibile ale filmului: o versiune „normală” și cea „Extended Director's Cut” pe două discuri (al doilea este plin pînă la refuz de documentare bonus). Alături de ele se pot găsi și interesantul *Exorcist II: The Heretic* al lui John Boorman, și *Împărăția: Prolog la Exorcistul*, scris și regizat de Paul Shrader, scenaristul celebrului *Taxi Driver*.

GALERIA DE ARTĂ
GRAND HOTEL TRAIAN

TRAIAN
Grand Hotel
Piața Unirii

ARHITECTURI SUBIECTIVE
Daniela Grapa
Expoziție de pictură
11 Octombrie - 1 Noiembrie 2010

TEATRUL TINERETULUI

FESTIVALUL de TEATRU
Piatra Neamț
ediția a XXV-a

Cruciada copiilor, desemnată cea mai bună carte străină de „Courrier international”

Croisade des enfants, versiunea franceză a romanului *Cruciada copiilor* de Florina Ilis, publicată anul acesta de Editions des Syrtes (cu sprijinul ICR), în traducerea lui Marily le Nir, a obținut Premiul pentru cea mai bună carte străină al publicației „Courrier international”.

Romanul a mai apărut în limba spaniolă la Editura Oriente y del Mediterraneo din Madrid, în traducerea lui Francisco Javier Marina, cu titlul *La Cruzada de los niños*, dar și în limba maghiară, la Editura Jelenkor, în traducerea Gabriellei Koszta, cu titlul *Gyerekek háborúja*, precum și în ebraică în anul 2007, la Nymrod Books.

Cruciada copiilor încheie *Trilogia Cunoașterii*, proiectată de Florina Ilis încă din anul 1992. Primul roman a fost cel al Creatorului (*Coborîrea de pe cruce*, 2001, 2006), al doilea (*Chemarea lui Matei*, 2002) este o poveste a Lumii, copleșită de consecințele Creației, iar *Cruciada copiilor* este punerea în dilemă a acestei Lumi, o provocare adresată de către inocenții lumii impure a adulților.

Romanul *Cruciada copiilor* creează o imagine unică și halucinantă a unei lumi căreia i se schimbă brusc unghiul de receptare. Reinterpretînd într-o nouă viziune marile mituri ale civilizației contemporane, acest roman-cascadă descrie un univers viu, deschis spre imaginea unei societăți dominate de mass media și de spațiul virtual. Un text lucid, care oferă o nouă perspectivă asupra întregii planete.

Florina Ilis a mai publicat la Editura Cartea Românească volumele: *Cinci nori colorați pe cerul de la răsărit*, *Coborîrea de pe cruce*

(ediția a II-a, 2006) și *Chemarea lui Matei* (ediția a II-a, 2008).

CONFERINȚĂ LA IAȘI DESPRE OPERA ȘI VIAȚA LUI N. STEINHARDT

Libertatea ca risc asumat

Joi, 4 noiembrie, începînd cu ora 15.00, în Sala Senat a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, George Ardeleanu, vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, Rohia, și membru în colectivul de editare a integralei Steinhardt la Polirom, va susține o conferință pe tema „N. Steinhardt: Libertatea ca risc asumat”.

Conferința va fi urmată de o prezentare a primelor șapte volume apărute în Seria de autor „N. Steinhardt”, inițiată de Editura Polirom în colaborare cu Mănăstirea Rohia, în anul 2008: *Jurnalul fericirii* (2008), *Dăruind, vei dobîndi. Cuvinte de credință* (2008), *În genul... tinerilor* (2008), *Articole burgheze* (2008), *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Leon Duguit* (2008), *Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia* (2009), *Între viață și cărți* (2010). Prezintă: Antonio Patraș și

Daniel Șandru. Evenimentul este organizat de Editura Polirom, în parteneriat cu Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

N. Steinhardt se naște la București pe 29 iulie 1912. Își face debutul publicistic foarte de timpuriu în revista Liceului „Spiru Haret”. Își ia bacalaureatul în 1929 și frecventează cenaclul „Sburătorul”, iar în 1932 își ia licența în Drept. În 1934 începe să colaboreze la „Revista burgheză” și publică sub pseudonimul Antisthius volumul parodic *În genul... tinerilor*. Își ia doctoratul în Drept în 1936. În 1935 și

1937 publică împreună cu Emanuel Neuman studiile *Essai sur une conception catholique du Judaïsme și Illusions et réalités juives*. Colaborează la „Libertatea” și la „Revista Fundațiilor Regale”. După război, publică pentru scurtă vreme în „Universul literar”, „Victoria”, „Tribuna poporului” și, din nou, „Revista Fundațiilor Regale”. Refuză să colaboreze cu noul regim. În 1960 este anchetat, apoi condamnat în „lotul Noica-Pillat” la 12 ani de muncă silnică. Trece prin închisorile Jilava (unde este botezat de părintele Mina Dobzeu), Gherla și Aiud. Eliberat în august 1964, va reveni după cîțiva ani în lumea literară prin traduceri, medalioane, cronici etc. În 1972 termină prima versiune a capodoperei sale, *Jurnalul fericirii*. Publică volume de eseuri și de critică foarte bine primite, deși unele sînt puternic cenzurate. Monah din 1980,

rămîne activ pe terenul eseisticii și al criticii. Se stinge la 30 martie 1989.

George Ardeleanu este lector la Catedra de istoria literaturii de la Facultatea de Litere a Universității din București, unde ține un curs de literatura română. În anul 2000 a publicat micrografia Nicolae Steinhardt, nominalizată la premiile „României literare” pentru debut. A colaborat în 2007 la stabilirea ediției spaniole a *Jurnalului fericirii* (*El diario de la felicidad*), în traducerea Vioricăi Pătea. E vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, Rohia, județul Maramureș, și membru în colectivul de editare a integralei Steinhardt. Este doctor în filologie (summa cum laude) cu o teză despre Nicolae Steinhardt, care stă la baza cărții *Nicolae Steinhardt și paradoxurile libertății*. În pregătire: *Escaie în timp și spațiu*.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

...in corpore sano

Ok, știu, sîntem un popor stresat. Ne freacă șefii, guvernanții, pierde echipa favorită, tușește vaca, toate se adună la ficat, inimă, artere, colesterol, bube dulci, mătrează urmată de calviție. Dar vă întreb acum pe dumneavoastră, cititori, cîți dintre noi facem ceva în bine? Oare mîncăm salam de porc și slănină din cauza stresului? Oare devenim piranha de Paște și de Crăciun tocmai din cauza asta? Sau ne place shawarma și hamburgeru’ datorită spiritului nostru delăsător și a lăcomiei pîntecelui?

Pe noi nu ne omoară stresul, ci dezinteresul (na, că rimează). Nica profilaxie. Ne căutăm la borhaie numai atunci cînd e tardiv. Mergem la spital doar ca să-i facem doctorului în ciudă, de genul „Vezi, uăi, pughibală, cu toată școala ta, eu tot mor, iar tu nu poți face nimic, sîc!” Tocmai de asta m-am hotărît să devin un exemplu de disciplină alimentară și stil de viață sănătos. Că nu e greu, informația curge pe toate canalele. Trebuie doar să filtrezi esențialul și să-ți alcătuești o dietă echilibrată.

Încep cu micul dejun. Bineînțeles, doza trebuie să fie una de șoc, să dezbată colesterolul de pe artere și să desfunde ficatul ca detartrant în closet. În primul rînd, studiile au arătat că e bună apa pe stomacul gol, că subțiază sîngele în tine și cară toxinele, iar eu bănuiesc și că îți face o urină

mai inodoră. Cică două căni, deci patru în cazul meu.

Mierea de albine, vai, e o minune! Tratează ulcerul, întărește imunitatea de poți să bați cuie cu ea. Două lingurițe pe stomacul gol, un borcănel în cazul meu. Stai puțin, miere sau mere? Răspunsul este da. Șase mere rase, cu tot cu coajă și sîmburi (buni la colon), frecate apoi cu miere.

Antioxidanți? Usturoi, frate! Adio tenie, oxiuri, scărpinat în fund. Ca reacție secundară adio gagică, dar e mai importantă sănătatea, nu? Adică ori te regulezi, ori ești sănătos. Trei căței zice doctorul, deci șase dulăi pisez. Merg și una jumate kilogram de ceapă, decoct, tot pentru sînge și alte zemuri din alea ce formează 80% din corpul omenesc.

Am făcut și o oliță (3L) de cea de coada șoricelului, amar ca fierea, pentru fiere. Și pentru organele genitale, să nu fac cistită la ele.

Să nu uităm de vinul roșu, acest sînge pe care ni-l dă via de mii de ani. Un păhărel pe stomacul gol te unge de zici că-i mir. Dar nu e păcat de restul sticlei, să se oxideze?

Toate astea se iau pe pîntecul gol, deci se iau odată. Efectul a fost aproape imediat. Organismul meu tarat și îmbîcșit a primit în plin această ghiulea de sănătate și energie. Acum am ciudata senzație că am vomat mai mult decît am mîncat. Înseamnă că am dat afară și colesterolul. Revin cu rețeta de prînz.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214111, fax: 0232/214111

Colectivul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Constantin Vică.

Caricatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Balan, R. Chiruță,

Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu,

Elena Vlădăreanu, Cristina Hermeziu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sârbu, tel.

0232/271333. Media Distribution S.R.L., tel.

0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Cata-

logul presei interne la poziția 2378. Pentru abo-

namente vă puteți adresa oricărei Agenții

Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal.

Cititorii din străinătate se pot abona la adresa:

export@rodipet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru

3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei

(690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Luiza Vasiliu: „În numărul pe octombrie al publicației «Mețeriașii», de un albastru pe care-ai vrea să-l lipești cu scoci pe peretele din fața biroului, am citit câteva texte, unul mai bun decât celălalt”.

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Mețeriașii

„Mețeriașii” e o publicație lunară „cu mâini” editată de Atelierul de Carte de la Muzeul Țăranului Român. De fapt, e o foaie tipărită pe hârtie făcută de Răzvan Supuran, un fațavero în 100 de exemplare numerotate, cu texte despre meseriași, meșteșugari, meșteri, breslași, sau cu istorii care pornesc de la mîinile noastre de cetățeni leneși și computerizați. În numărul pe octombrie al foii, de un albastru pe care-ai vrea să-l lipești cu scoci pe peretele din fața biroului, am citit câteva texte, unul mai bun decât celălalt. Primul, al lui Călin Torsan, „Respect, coaie!”, reface istoria salutului cu mîna dusă spre frunte. Se pare c-ar fi venit de la romani („postura ar fi vrut să sugereze măreția superiorilor, de a căror strălucire trebuia să-ți ferești privirile”) sau puținel mai târziu, prin Evul Mediu, „atunci cînd cavalerii, pentru a se putea privi în ochi, era musai să-și ridice vizierele coifurilor. Și amorțeau așa, cu mîinile întinse către felia de metal”. Spre finalul textului, veți afla ce legătură e între titlu și Balada de încheiere a Testamentului Mare, a lui Villon. Dar pentru asta, trebuie să puneți mîna pe „Mețeriașii”. Hîrtia făcută manual, tăiată neregulat, grosuță, cu o textură de pînză, e numai bună de mîngîiat îndelung, într-o cură de cinci minute în fiecare zi, pînă cînd literele se imprimă încet încet în piele. Nu m-aș supăra deloc dacă frazele lui Paul Țanicui s-ar lipi o vreme de degetele mele, pentru că textul „Creioane moi”, apărut tot în numărul din octombrie, e un poem în proză de la un capăt pînă la celălalt: „Pentru inima lor neagră îmi plac. Sînt rare și asta presupune căutare. Nu sînt arogante, deși ar putea fi, nu zgîrie și nu te fac să vezi alb-negru, deși scriu negru pe alb”. Sau „Creioanele moi iubesc hîrtia și cred că ar putea fi o relație reciprocă, dacă o hîrtie goală ar iubi vreodată”, sau „Îmi plac pentru că mă fac să mă gîndesc de două ori înainte și încă o dată dacă merită. Dacă aș avea talent, sufletul meu ar fi din grafit”. Iată un nou material nobil din care poate fi făcută inima, de trecut pe listă alături de plastilină, piatră și fier.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 288

RED —Retired Extremely Dangerous/Greu de pensionat. Regia: Robert Schwentke. Cu: Bruce Willis, John Malkovich, Morgan Freeman, Mary-Louise Parker, Helen Mirren, Richard Dreyfuss, Ernest Borgnine

Pensionarii nu mai stau cu fața la perete

Dacă Helen Mirren poate poza la 65 de ani dezbrăcată, în cadă (în „New York Magazine”), de ce nu ar juca într-o comedie de acțiune care face din cîțiva agenți CIA pensionați niște super-eroi mult mai umani decât toți agenții formatați care îi urmăresc cu jumătate vîrsta lor și cu umorul lor pe sfert? Iată un *statement* interesant din partea *expiraților*.

RED – Retired Extremely Dangerous, care la noi a intrat cu titlul Greu de pensionat, este o comedie de acțiune care lansează ideea „old is the new new”. Dacă pînă și contesa Erzsébet Bathory suferea retroactiv în filmul lui Julie Delpy, *Contesa însingerată/The Countess*, pentru faptul că, din cauza vîrstei ei, amantul mult mai tînăr n-o mai căuta (și de aceea se dambla-gește și începe să se scalde în sînge de fecioară), eroii lui Robert Schwentke (autorul thrillerului *Flighplan/Plan de zbor*) reechilibrează balanța. Să fii în vîrstă e mult mai *fun*, dau ei de înțeles, decât să fii june, pentru că ai

destulă experiență cît să îți dai seama că trebuie să privești lucrurile relaxat. Detașarea foștilor agenți CIA are o doză sesizabilă de autoironie. Bruce Willis nu mai are vîrsta la care să salveze lumea, așa cum făcea în filmele de acum 20 de ani – el începe filmul sunînd la Casa de Pensii –, dar are la fel de multă energie. Spre deosebire de el, Morgan Freeman parcă a fost dintotdeauna bătrîn. Rolul de ex-agent CIA bolnav de cancer în stare terminală îi dă însă ascendentul moral al celui mai senin dintre toți (de aici jocul de-a uite-l, nu e). Helen Mirren, identificată de mulți cinefili cu rolul reginei Elisabeta a II-a, se joacă de-a sofisticata agentă retrasă în vila ei albă din Chesapeake Bay, dar care se plictisește de moarte cultivînd trandafiri și ducînd dorul zilelor cînd putea ucide, duduind din mitralieră.

Nu cereți prea mult de la acest film. Roger Ebert, cel mai popular critic american în viață (generos de la o vreme încoace cu mai toate filmele), a spus despre el că „nu e nici bun, nici rău”. Dar dacă îl comparați cu celelalte comedii ale anului, intră în pluto-nul frunțaș – zicem noi.

E mai cool să fii în vîrstă decât să fii tînăr

Deși e în trend (anul acesta se poartă loturile de vedete – vezi *The Expendables/Eroi de sacrificiu* sau *Grown Ups/Oameni mari și fără minte*),

filmul neamțului Schwentke e curajos de-a dreptul pentru că vine cu ideea că să fii în vîrstă e mai *cool* decât să fii tînăr. Dacă e așa, Ernest Borgnine e cel mai *cool* dintre toți. Așezat ca un paznic al porții raiului în ușa secretei încăperi cu dosare vechi de la CIA, actorul în vîrstă de 93 de ani are o strălucire în ochi care te face să-ți fie rușine pentru zilele tale proaste. El este singurul din distribuție care își transcende personajul. Pe alt palier, cel mai amuzant dintre toți este agentul interpretat de John Malkovich, care are o vervă paranoidă de zile mari și o componentă isterică ce se declanșează automat cînd cineva folosește petarde de genul *moș, tataie* ș.a.m.d. Dacă mai aveți nevoie de o metaforă pentru conflictul dintre vechi și nou, iată confruntarea dintre agentul lui John Malkovich și agenta cu fizic de femeie rusă.

Enervat că aceasta i-a spus *tataie*, Malkovich expediază un mic glonț care se va ciocni pe traseu (filmul la marele stil

FILM

Iulia BLAGA

american al filmelor de acțiune) cu obuzul cît o torpilă expedit de *femeia rusă*. Evident că obuzul face poc.

